

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

90. koosolek.

21. oktoobril 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. Riigikaitse komisjoni esitis kaitseseisukorra maksvuse tähtaja pikendamise kohta.
4. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1 punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

- haridusekomisjoni C. Schilling'i asemele M. Vesterblom (sks-r);
omavalitsuse komisjoni A. Kärneri asemele A. Liivak (stp);
riigi majapidamise aruande komisjoni M. Vesterblom'i asemele C. Schilling (sks-r).

3. Riigikaitse komisjoni esitis kaitseseisukorra maksvuse tähtaja pikendamise kohta.

Riigikaitse komisjoni aruandja J. F u k s: 1. aprillil k. a. kinnitas Riigikogu Vabariigi Valitsuse otsuse, mille järgi kaitseseisukorda neis kohtades, kus kaitseseisukord kaotatud ei olnud ja maksma on jäetud Riigi Teataja nr. 54 — 1926. a. põhjal, pikendati kuni 1. aprillini 1931. a. 10. juulil k. a. võttis Riigikogu vastu uue Kaitseseisukorra seaduse, mille maksmahakkamisega 15. augustil 1930. a. kaotasid maksvuse Üldise kubermangu seaduse § 23 ühes lisadega ja sellega ühes ka kõik selle seaduse põhjal riigi julgeoleku kaitseks tehtud korraldused. Et aga kuritegevust, mille vastu võitlemiseks riigivõim seni on sunnitud olnud kasutama kaitseseisukorra norme, veel praegugi edasi arendatakse, siis on riigi julgeolekule hädaohtlik, kui kõik kaitseseisukorra normide alusel tehtud korraldused tühistuvad ühel hoobil. Seda arvesse võttes on Vabariigi Valitsus 14./15. augusti ööl pikendanud uue Kaitseseisukorra sea-

duse alusel kaitseseisukorda neis kohtades, kus ta RT nr. 54 — 1926. a. põhjal maksev olnud, ja on esitanud sellekohase esitise Riigikogule kinnitamiseks.

Riigikaitse komisjon on läbi arutanud selle esitise ja ühinenud Vabariigi Valitsuse poolt selle otsuse tegemiseks ettetoodud motiividega. Riigikaitse komisjon esineb Riigikogule järgmise esitisega:

„Riigikogu otsustab:

Kinnitada Vabariigi Valitsuse 14./15. augusti 1930. a. otsus kaitseseisukorra kestuse asjas, mille järele neis kohtis, kus kaitseseisukord praegu veel ära kaotatud ei ole, määratakse maksvuse tähtjaks 1. aprill 1931. a.“

Riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev esitis vastu võtta.

A. J õ e ä ä r (stp): Lugupeetud rahva-
saadikud! Kaitseseisukorra väljakuulutamise otsuse peab Vabariigi Valitsus esitama Riigikogule kinnitamiseks viivitamatult, nii kui seda nõuab Kaitseseisukorra seadus. Vabariigi Valitsuse otsus on tehtud 14./15. augustil ja esitatud Riigikogule 29. septembril 1930, saadud Riigikogu kantsleis 30. septembril. Siinjuures küsiks minna, kas see on siis viivitamatult esitatud. Omal ajal, kui Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule Kaitseseisukorra seaduse eelnõu, valitsuse enda ettepanekus oli tähtjaks määratud: „hiljemalt kolme päeva jooksul“. Üldkomisjonis kustutati see kolmepäevane tähtaeg ja võeti selle asemel sisse sõna „viivitamatult“. Arvati, et kolm päeva liiga pikk tähtaeg on. Kui arutati Kaitseseisukorra seadust Riigikogus, siis juhtisin mina sellele tähelepanu, et sõna „viivitamatult“, olgugi et see näib olema küllalt kategooriline, jätab siiski valitsusele võimaluse, viivitada oma ettepaneku esitamisega Riigikogule. Minu poolt tehti siis ettepanek, täiendada § 2. nõudmisega, et otsus esitataks hiljemalt 24 tunni jooksul Riigikogule kinnitamiseks, ja lugupeetud üldkomisjoni esimees, aruandja härra Teemant, oma lõpusõnas vaidles minu ettepaneku vastu, seletades — „ma arvan, et rkl. Jõe-
ääre kartus on asjatu, sest seaduseelnõus on öeldud „viivitamatult“, sellest on küll, mispärast ei ole mul võimalik toetada Jõe-
ääre ettepanekut.“

Kolmandal lugemisel kordas sama ettepanekut rkl. Gustavson, kes muu seas ette tõi näiteid teiste riikide seaduseandlusest, juhtis tähelepanu sellele, et teistes riikides loetakse kaitseseisukorra väljakuulutamise niivõrt tähtsaks, et parlament on kohustatud kokku astuma, niipea kui valitsus või president kaitseseisukorra välja kuulutab. Inglismaal peab parlament kokku astuma 5 päeva pärast kaitseseisukorra väljakuulutamise otsust. Ja kui parlament kokku ei astu, kaotab see korraldus maksvuse. Prantsusemaal peab parlament kahe päeva jooksul peale selle, kui piiramiseseisukord välja kuulutatud, kokku astuma. Hollandi riigipäev kutsutakse otsekohe kokku pärast kaitseseisukorra väljakuulutamist. Kuna meil säärast nõudmist seaduses ei ole üles seatud, siis Riigikogust oleneb, millal tema heaks arwab esitise arutusele võtta. Valitsusel igatahes mingisuguseid takistusi selleks ei oleks, et oma otsust 24 tunni jooksul Riigikogule edasi anda, sest valitsus asub samas majas, kus Riigikogugi. Nüüd selgub, et meil sel ajal õigus oli, kui arvamist avaldasime, et selle sõna „viivitamatult“ all Vabariigi Valitsus õige pikka tähtaega võib ette näha. Ja nüüd näeme, et see aeg oli 15. augustist 29. septembrini, s. o. poolteist kuud.

Asudes esitise juurde peab kõigepealt tähendama sellele, et Vabariigi Valitsuse otsus vastuvõtmatu on. Kõigepealt puhtvormilistel põhjustel. Kaitseseisukorra seadus nõuab, et otsuses peab tähendatud saama peale kaitseseisukorra kestuse aja ka kaitseseisukorra piirkonda arvatud vabariigi osad. Vabariigi Valitsuse otsuses on tehtud saade endise 18. juuni 1926. a. määruse peale. Ei ole aga otsuses endas ära tähendatud kaitseseisukorra piirkonda arvatud vabariigi osad. Kuna praegune kaitseseisukord oluliselt lahku läheb endisest, siis oleks tulnud selles, silmas pidades Kaitseseisukorra seaduse § 3, loetleda vabariigi osad, mis kuuluvad kaitseseisukorra alla.

Samuti tekib vormilisest küljest küsimus, kas on võimalik üldse maksta jätta endist kaitseseisukorda. Minu arvates ei ole see võimalik sel lihtsal põhjusel, et Kaitseseisukorra seaduse põhjal väljakuulutatud kaitseseisukord hakkab maksta alles järgmisel päeval pärast väljakuulutamist Riigi Teatajas. Järelikult peab tehtama iseseisev otsus, mis avaldatakse Riigi Teatajas ja mis üks päev hiljem maksta hakkab. (J. Soots, põl: Kui selles otsuses teist korda ei ole ette nähtud.) Praeguses Vabariigi Valitsuse otsuses ei ole

teist väljakuulutamise korda mitte ette nähtud. Teistsugust väljakuulutamise korda on võimalik ette näha. Kui vaatate aga Riigi Teatajat nr. 65, kus Vabariigi Valitsuse otsus ilmunud, siis näete, et selles teist maksmahakkamise korda ette nähtud ei ole. (Aruandja J. Fuks'i vahelhüüe.) Jätta maksta ei saa endist korda Kaitseseisukorra seaduse põhjal, vaid peab maksta panema uue esitise põhjal. Kaitseseisukorra seadus ei näe ette, et endine kord võiks maksta jäetud saada, järelikult see kord, mis maksta pannakse, võiks maksta hakata 16. augustil, sest see ilmus Riigi Teatajas 15. augustil. Vabariigi Valitsuse otsus on tehtud 14./15. augustil, tähendab keskööl, ja selle Vabariigi Valitsuse otsusega on endine kord kaotatud. Tähendab aeg 14./15.—16. augustini on vaheaeg, kus mingisugust kaitseseisukorda maksmas ei olnud, ja järelikult pidi uus seisukord maksta hakkama.

Need on vormilised kaalutlused ja nende kohta võib olla kahel arvamisel. Kuid tähtsam on muidugi küsimus, kas käesoleval korral on sisuliselt kaitseseisukorra maksmapanemine põhjendatud. Kaitseseisukorra maksmapanemise eeltingimusteks selle seaduse § 1. järgi peavad olema kas sõda või sõjahädaoht või juhud, kui maksva riigikorra ja julgeoleku vastu sihitud kuritegevus omandab ähvardava iseloomu. Neist kolmest juhust, kas sõda või sõjahädaoht, samuti, kui maksva riigikorra ja julgeoleku vastu sihitud kuritegevus omandab ähvardava iseloomu, mille puhul Kaitseseisukorra seaduse põhjal kaitseseisukord maksta pannakse, neist ei või kahest esimesest käesoleval korral üldse juttu olla, ja järelikult võiks kõnet olla ainult sellest, et kaitseseisukord neis kohtis, kus see maksta pandud, tarvilik kuritegevuse tõttu, mis omandanud ähvardava iseloomu. — Vabariigi Valitsuse seletuskirjast meie midagi sellesarnast ei leia. Üldse, pean tähendama, on need põhjused, mis pärast seni kaitseseisukord kestnud, väga omapärased. Eelmist kaitseseisukorra pikendamist Riigikogu koosolekul 1. aprillil põhjendati riigikaitse komisjoni aruandja härra Fuks'i poolt järgmiselt: „4. detsembril 1929 võttis Riigikogu vastu esitise, millega pikendati kaitseseisukorda neis kohtis, kus see veel kaotatud ei ole, kuni 1. aprillini 1930. Valitsus oli siis arvamisel, et Riigikogu selleks ajaks suudab vastu võtta kaitseseisukorra seaduse, mis oli Riigikogule esitatud. Kaitseseisukorra pikendamise puhul on valitsuse ringkondades kui ka mitmete rühmade poolt tähelepanu sel-

lele juhitud, et seni, kui valitsusele ei ole antud teisi abinõusid, mille abil võimalik kindlustada riigi ja rahva julgeolekut, ei saa kaitseseisukorda kaotada, mis praegu veel maksev ainult raudtee piirkonnas, 4 linnas, 4 alevis ja 54 vallas. Üks niisugune tähtsam abinõu riigi ja rahva julgeolekuks on uus kaitseseisukorra seadus. Kahjuks ei ole suutnud üldkomisjon seda seadust läbi vaadata ja Riigikogu seda vastu võtta. Seda arvesse võttes on valitsus oma otsusega 19. märtsist s. a. pikendanud kaitseseisukorda kuni 1. aprillini 1931, mis ajaks peaks uus kaitseseisukorra seadus kindlasti vastu võetama, ja seega kujuneks siis käesolev kaitseseisukorra pikendamine ehk viimaseks.

Riigikaitse komisjon, kus käesolev esitis arutamisel oli, asus seisukohale, et seni kui Riigikogu pole valitsusele riigi ja rahva julgeoleku kaitseks uusi abinõusid kätte andnud, ei ole võimalik kaitseseisukorda kaotada.“

Nüüd on need abinõud kätte antud, riigikorra kaitseseadus on vastu võetud, ja vastu võetud palju dragoonilistemat paragrahvidega, kui Vabariigi Valitsus esitanud. Ja nüüd küsime, kas see põhjendus, mis siin ette kanti, on nüüd veel kaaluv? Nüüd põhjendatakse selle eelnõu tarvidust juba sellega, et Kaitseseisukorra seadus on maksma pandud. Öeldakse, et 10. juulil 1930 võttis Riigikogu vastu Kaitseseisukorra seaduse, mille maksamahakkamisega 15. augustil 1930 kaotavad maksvuse Üldise kubermangu seaduse § 23 ühes lisadega j.n.e. Ja sellepärast on tarvis käesolev esitis vastu võtta.

Muu seas öeldakse seletuskirjas järgmist: „Et aga kuritegevust, mille vastu võitlemiseks riigivõim seni on sunnitud olnud kasutama kaitseseisukorra norme, veel praegugi edasi arendatakse, siis on riigi julgeolekule hädaohtlik, kui kõik kaitseseisukorra normide alusel tehtud korraldused tühistuvad ühel hoobil.“ See on kõik see põhjendus. Selles seletuskirjas ei ole konstateeritud, nagu Kaitseseisukorra seaduse § 1. seda nõuab, et see kuritegevus, mida siin edasi pidavat arendatama, oleks omandanud riigikorrale ja julgeolekule ähvardava iseloomu. Et see kuritegevus olemas, selle kohta ei või kellelgi kahtlust olla, ja ma arvan, niikaua, kui Eesti vabariik olemas, meie ei kujuta ette, et see tegevus täiesti kaduda võib.

Küsimus onelab sellest, kui võrd- ähvardavat iseloomu see tegevus kannab, aga selle kohta puuduvad meil igasugused seletused niihästi Vabariigi Valitsuse kui ka

komisjoni aruandja poolt. Sellepärast teen Riigikogule ettepaneku, võtta vastu järgmine otsus:

„Riigikogu otsustab:

Jätta kinnitamata Vabariigi Valitsuse 14./15. augusti 1930. a. otsus kaitseseisukorra kestuse asjas.“

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r - k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Mul oleks nende seletuste puhul, mida lugupeetud rkl. härra Jõeäär siit kõnetoolilt kuuldavale tõi, Kohtu- ja siseministeeriumi ning Vabariigi Valitsuse poolt tähendada järgmist.

Kõigepealt etteheite kohta, nagu ei oleks Vabariigi Valitsus kinni pidanud nõudest, et kaitseseisukorra kuulutamise otsus tuleb viibimata Riigikogule esitada.

Vabariigi Valitsusel ei oleks mingit põhjust kinni pidada seda otsust, Vabariigi Valitsus oleks kohe esitanud Riigikogule selle kinnitada, kui siin oleks tegemist olnud uue kaitseseisukorra väljakuulutamisega. Käesoleval korral aga seda ei ole, nimelt ei ole käesoleval korral tegemist uue kaitseseisukorra väljakuulutamisega, vaid endise maksmajätmisega teise, uue seaduse alusel, ja sellepärast ei arvanud Vabariigi Valitsus selle esitamist Riigikogule ka kohe tarvilikuks, pealegi kus Riigikogu koos ei olnud. Vabariigi Valitsus on käesoleva aasta kevadel märtsikuus 1930. aastal kuulutanud välja kaitseseisukorra ja selle maksma pandud aasta peale — 1. aprillini 1931. aastal. Selle Vabariigi Valitsuse poolt väljakuulutatud kaitseseisukorra on Riigikogu arvanud heaks enda poolt kinnitada 1. aprillil 1930. aastal. See Riigikogu otsus on välja kuulutatud käesoleva aasta Riigi Teatajas nr. 28.

Seega on Riigikogu käesoleva küsimuse kohta juba seisukoha võtnud, ja Vabariigi Valitsusel tuli kaaluda, kas üldse veel Riigikogule oma otsust esitada. Vabariigi Valitsus leidis siiski, et on soovitav ja tarvilik, et igasuguste arusaamatuste ärahoidmiseks Riigikogu siin oma seisukoha ütleks.

Edasi tuleb tähendada, nagu juba eelpool nimetasin, et käesoleval korral ei ole tegemist uue kaitseseisukorra väljakuulutamisega, ja Vabariigi Valitsus ei ole öelnud, et ta kuulutab välja uue kaitseseisukorra, vaid ta on öelnud hoopis teist. Ta on öelnud, et ta selle kaitseseisukorra, mille ta maksma pannud vana sõjaseisukorra seaduse alusel ja mille Riigikogu kinnitanud, jätab maksma ka uue seaduse alusel. See on igatahes midagi muud kui see, mis rkl. Jõeäär tähendanud.

Mis puutub kolmandasse küsimusse ja nimelt, et valitsuse otsuses ei ole tähendatud maa-alad, kus kaitseisukord maksev, siis on õige, et seal ei ole üles loetud üksikud vallad ja linnad. Kuid valitsus ei ole seda enam nelja või viie aasta jooksul teinud. Endises otsuses on need maa-alad kõik ära märgitud, ja valitsus teeb saate oma uues otsuses eelmisele otsusele. Nii on ka see härra Jõeääre etteheide alusetu. Siin ei ole valitsus ega riigikaitse komisjon midagi uut teinud, vaid on sama teed käinud mida endised valitsusedki tarvitanud ja mis täiesti lubatav on.

Siis küsimus: kui uus kaitseisukorra seadus maksab, kas siis vana sõjaseisukorra seaduse põhjal maksmapandud kaitseisukord üldse saab maksev olla? See küsimus oli valitsuse ringkondades põhjalikult kaalumisel ning selle tagajärjel ongi otsus niisugune tulnud. Valitsus on mitmete lugupeetud õiguste adlastega selles asjas nõu pidanud ja nende ühine arvamine on olnud, et see tee, mida valitsus käesoleval korral on käinud, õige ja loomulik tee on. Peale selle tuleks tähendada, et kaitseisukorra maksvuse küsimus ühes protsessis alles hiljuti Riigikohtus arutamisele tuli. Ka Riigikohus on küsimust kaalunud ja leidnud, et valitsuse otsus on õigustatud, ja ei ole seda vormilist teed, mida valitsus astunud, hukka mõistnud.

Mis puutub viimasesse küsimusse, kas on kaitseisukorda tarvis või mitte, siis on mul au olnud Kohtu- ja siseministrina uue kaitseisukorra seaduse arutamisel tähendada, et Vabariigi Valitsusele on tarvis abinõusid, millega riigi sisemise, ja mitte üksi sisemise, vaid ka välise julgeoleku kaitseks välja astuda, sest valitsus kannab vastutust riigi julgeoleku eest. Kaitseisukord peab olema üheks sarnaseks abinõuks rahva julgeoleku kindlustamisel. See on tõsi, et omalajal härra Jõeäär oli selle peale tähelepanu juhtinud, et kui uus kaitseisukorra seadus tuleb, siis enam edasikestvat kaitseisukorda vaja ei ole. Valitsus ei jaga aga seda arvamist mitte. Selle uue seaduse arutamise juures olen öelnud valitsuse nimel, et valitsus tarvilikuks peab kaitseisukorda maksvaks jätta, ja et valitsus kaalub, kas saab luua uut seadust, mis valitsusele laiemad õigused harilikul ajal kasutada annaks, mille tõttu siis erakorralisi volitusi muidugi tarvis ei oleks. Selleks oli minul alles eile suurem nõupidamine juristidega. Aga see ei ole ühe ega kahe päeva töö, kuna tuleb selgitada, kas põhiseadus sarnast seadust luua lubab, missuguses ulatuses j. n. e. Seni kui see

selgunud ei ole ja kuni sarnane uus seadus Riigikogu poolt vastu võetud ei ole, ei saa kaitseisukorda kaotada. Seda on valitsus kindlasti öelnud, ja seepärast palun mina Riigikogu, komisjoni ettepanek kinnitada.

Juhataja: Rkl. Jõeääre poolt on ettepanek,

„Riigikogu otsustab:

Jätta kinnitamata Vabariigi Valitsuse 14./15. augusti 1930. a. otsus kaitseisukorra kestuse asjas.“

A. Jõeäär (stp): Härra Kohtu- ja siseminister ei lükanud ühtki neist väidetest ümber, mida ma ette tõi, vaid kinnitas neid ainult. Ja kui ta arvamist avaldas, et Vabariigi Valitsus ei arvanud tarvilikuks Riigikogule esitada käesolevat ettepanekut viivitamata, siis mina olen ka arvamisel, et nähtavasti ei arvanud valitsus seda tarvilikuks, kui seda ei tehtud, aga seadus nõuab, et seda peaks tehtama. Sest selle arvamisega ühineda ei saa, et käesoleval korral ei ole tegemist uue seadusega, vaid endise seaduse pikendamisega. Kui see seisukoht õige oleks, et meil maksab endine kaitseisukord, mis pikendati 1. aprillini 1931, siis ei oleks praegu vaja seda ettepanekut üldse arutada. Mis mõte sellel siis oleks? Siin on üks kahest, kui endine seadus, mis 1. aprillini 1931 maksma pandi, veel jõus, siis ei ole pikendust vaja, ja kui ta ei maksa, siis on vaja uut seadust. Üks neist kahest. Kahepaikset seisukohta ei saa olla. Aga valitsus istub meil nagu kahe tooli vahel ja ütleb, et endine seadus on maksev, aga siiski on uut tarvis. Sarnast seisukorda aga seadus ette ei näe.

Siis öeldi, et maa-alad, kus kaitseisukord maksma pandud, ei ole sellepärast otsuses ära tähendatud, et ka endistes otsustes samuti on talitatud ja ainult saade tehtud 1926. a. otsusele. Ega see ei anna õigust seadust rikkuda, kui enne ei ole seadust täidetud. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Mispärast see rikkumine on?) Seepärast, et seaduse nõudel peab tähendatud olema otsuses, kus nimelt kaitseisukord hakkab maksma, ja kui see ei ole tähendatud, siis ei ole seadust täidetud. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Ei, seda ma ei ütle.) Teie põhjendate sellega, et endistes määrustes on samuti talitatud ja juhitud 1926. aasta Riigi Teatajale. (T. Kalbus, tõer: Ega see nii ei ole.) Nii see just on. Juhitakse tähelepanu Riigi Teatajale nr 54 1926. aastast. Mina ei ole seda Riigi Teatajat vaa-

danud, aga võib ometi olla selles palju valitsuse määrusi. Isegi seda ei ole valitsuse otsuses öeldud, et tegemist on määrusega kaitseisukorra osalise kaotamise kohta... (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Teie juba ise ütlesite ära, mida tarvis vaadata.) Iga riigikodanik ei tea, mis selle all on mõeldud, kui Riigi Teatajat ei ole käes.

Kaitseisukorra maksmapanemine on niivõrt tähtis akt, et asi peaks selge olema.

Mingisuguseid sisulisi põhjendusi kaitseisukorra edasikestmise põhjenduseks ei ole ette toodud. Öeldi ainult, et valitsuse arvates on see tarvilik, aga mispärast, seda ei ole ma kuulnud.

Aruandja J. Fuks (lõpusõna): Härra Jõeäär arvas tarvilikuks ette tuua need põhjendused, mis toodi ette riigikaitse komisjonis kui ka valitsuse poolt Riigikogu koosolekul 1. aprillil 1930, kui kaitseisukorra kestust pikendati ühe aasta võrra.

Sel ajal oldi arvamisel, et uus kaitseisukorra seadus võetakse vastu, mis lahendab riigikaitse küsimusi, ja võiks ehk kaitseisukorda enam mitte pikendada. Vahepeal on aga uued asjaolud ilmsiks tulnud, ja ma arvan, et need asjaolud on teatavaks saanud härra Jõeäärele ja ka teistele, et riigivastast meeleolu ja tööd on jätkatud. Need asjaolud on ilmsiks tulnud mitte ainult pahemal tiival, vaid ka teisalt on katsutud midagi riigikorra vastast septseda. Seepärast peaksid valitsusel riigivastase kuritegevuse vastu võitlemiseks teatud normid olema, valitsusel peaksid käes olema teatud julgeoleku abinõud. Et kaitseisukorda mitte kogu maa peale maksta panna, selleks on jätetud need neli linna, neli alevit ja 54 valda, mis loetletud Vabariigi Valitsuse otsuses 18. juunist 1926. a. ja välja kuulutatud RT 54 — 1926. a. Loetus siia esitise juurde ei oleks asja sisuliselt muutnud.

Kõigil neil motiividel jään riigikaitse komisjoni ettepaneku juurde ja palun esitise vastu võtta.

Juhataja (avaldab komisjoni esitise — lhk. 1729 — ja A. Jõeääre ettepaneku — lhk. 1731): Hääletamisele tuleb kõigepealt riigikaitse komisjoni esitis. Kui see peaks vastu võetama, siis ei ole tarvidust rkl. Jõeääre ettepaneku hääletamiseks, sest see on eitav ettepanek.

Komisjoni esitis võetakse vastu.

4. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarmann: 22. juunil s. a. pandi maksma Vabariigi Valitsuse otsusega, missugune ilmus RT 59, 29. juulil tollid odraterade peale ja ümbertöötatud odrasaaduste peale. Toll odra pealt on määratud 0,10 kuldfranki kilogrammilt, kuna enne otra sisse vedada võis tollita. Odrasaaduste pealt, tähendab linnaste, odrajahu, kruupide ja tangude pealt on määratud tolli 0,20 kuldfranki kilogrammilt, kuna enne nende saaduste toll oli enam kui pool vähem, see on jahu ja linnaste kilogrammilt 0,09 kuldfranki ja kruupide ning tangude pealt 0,08 kuldfranki. Vabariigi Valitsuse ettepanek, kinnitada ja vastu võtta need tollimäärad, on esitatud Riigikogule, ja Riigikogu andis seaduseelnõu läbiarutamiseks rahaasjanduse komisjonile. Rahaasjanduse komisjon on küsimust arutanud oma koosolekuil, ja järele kaaludes odratollide maksmapanemise küsimust, on ühinenud Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividega ning esitab Riigikogule seaduseelnõu muutmata vastuvõtmiseks.

Teen Riigikogu rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Komisjoni aruandja rkl. Laarmann esitas siin lühidalt need motiivid, millistel rahaasjanduse komisjoni enamus tarvilikuks pidas esitada odratollide seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks. Pean tähendama, et igal ühiskondlikul nähtel võivad olla ka oma head küljed halbade külgede kõrval. Öieti seisavad poliitilised kaalutlemised suurel määral selles, et jõuda selgusele, millised küljed on teatavates ühiskondlikkudes ja poliitilistes nähetes kaaluvamad, kas halvad või head küljed. Ma ei salga, et käesoleval seaduseelnõul on ka omad head küljed üksikutele ringkondadele, nimelt et odrakasvatatajad-müüjad, põllupidajad võivad enam teenida odramüügist. Ei saa ju ka salata, et selle tagajärjel läheb esialgu vähem välisvaluutat välja Eesti riigist. Kuid odratollidel on ka oma halvad küljed.

Meie rühma arusaamise järgi kaaluvad need halvad küljed üles „head“ küljed, kaaluvad nad tunduvalt üles.

Kõigepealt märgin ära mööda minnes asjaolu, et odratollide maksmapanemine toimus ebanägasalt, eparlamentlikult. Kui

kevadel oli küsimus rahaasjanduse komisjonis arutamisel, ei teinud Vabariigi Valitsus neist rääkimistest, mis olid komisjonis, järeltõlge ega esitanud seaduseelnõu Riigikogule odratollide kohta, misugust seaduseelnõu oleks võimalik olnud tehniliselt esitada. Vabariigi Valitsuse esindaja teatas komisjonile, et valitsus ei pea õigeks Teravilja kaitseseadust laiendada otrade kohta, eelistades tolle, kuid kaugemale valitsus ei läinud. Oodati ära, kuni Riigikogu koju läks ja pandi tollid maksuma seljataga. Kuid nii ei tohiks maksuma panna tolle. Eriti antud juhul ei olnud karta, et odraga oleks võidud teha suuremat spekulatsiooni. Riigikogu peaks mõju avaldama, et sellast tollide maksmapanekut parlamendi seljataga enam ette ei tuleks.

Ma märkisin juba seda, et otrakasvatavad-otramüüvad põllupidajad odratollidest saavad kasu, kuid küsime, kas see kasu langeb kokku rahvamajanduse kasuga, kas see kasu katab rahvamajanduse kasu. Ma julgen selle peale vastata eitavalt. Kui meie tahame arendada oma põllumajandust karjamajapidamise suunas, siis tuleb pidada silmas tõsiasja, mida odavam söödavili, seda suurem kasu on karjasaduste turustamisest. Ma formuleeriksin seda täpsemalt: mida madalam on odra omahind, mida vähem tuleb see odrakasvatatajale ja odraostjale maksuma, seda kasulikum on seda otra sööta loomadele, teiste sõnadega otra realiseerida turul liha, piima ja või kujul. (J. Soots, põl: Kõige kasulikum on õllefabrikandil seda õlleks ajada.) Nii lõbus see asi ei ole, härra Soots. On kõigepealt vastuvaidlemata, et kõigile neile põllupidajaile, kes peavad otra juurde ostma oma majapidamiste tarveteks söödaviljana, on kasulikum, et odrahind oleks madalam. Kuid kuidas mõjub madal odrahind nende põllupidamiste peale, kus otra kasvatatakse mitte müügiks, vaid oma tarveteks? Kas ei tingi see tõsiasja, et odra turuhind... (V a h e l h ü ü d e d paremalt poolt.) Võtke pärast sõna, mina ei saa niiviisi kõnelda, kui mulle liiga palju vähele hüüate, ma ei taha täna ka liiga pikalt peatuda küsimusel. (M. Martinson'i, põl vahelhüüe.) Rkl. härra Martinson, kord vastas lugupeetud rkl. Martna ühele härra Tonkman'i küsimisele selle kohta, kust tuleb piim: „Minge koju ja vaadake lehma saba alla.“ (M. Martinson, põl: See passib Teil järele teha, kui niiviisi räägitakse.)

Juhataja: Riigikogu liikmed! Palun kõnelejat mitte segada.

A. Oinas (stp): Ei taha Teile analoogiliselt vastata. Tuletan vaid meelde meie vanema tegelase rkl. M. Martna tabavat ütelist ja arvan, et teisiti on raske lõpuks mõnesuguste ebatõsiste küsimiste peale vastata. (M. Martinson, põl: Vanemale Riigikogu liikmele ei passi niiviisi kõnelda, veel vähem passib nooremale seda järele ahvida. Mõni võib siis oina saba alla vaadata.) Kui Teil, härra Martinson, selle vastu huvi on, siis on ju Teil täielik õigus niisugust operatsiooni oma kodus sooritada.

Juhataja: Rkl. M. Martinson, ma leiain Teie väljenduse ebasünda ja teen Teile märkuse.

A. Oinas (stp): Seadsin küsimuse, missugune mõju võiks olla odaval odral neile majapidamistele, kes otra ei kasvata müügiks. Sellele küsimusele annavad odratollide pooldajad vastuse, et need majapidamised ise ei külvaks enam otra vaid ostaksid selle turult, mille tõttu langeks odrakasvatamine ja tõuseks sissevedu. (R. Kuris, as: Talupidamised, härra Oinas, otri ei osta.) On ka neid talupidamisi, kes otra ostavad. Mina ei ütle, et neid talupidamisi praegu, härra Teemant, väga palju on, kuid neid võib tulla meil juurde.

Tahaksin väita, et kirjeldatud kartused on siiski liialdatud. Et odrakasvatamine katastroofiliselt tagurpidi läheks, seda ei ole karta. Küll mõjuks aga odav hind selleks kaasa, et odratootmise omahinda madalamale viiakse. Kuid see on meie põllumajanduse üldine huvi, et valmistamise kulud võimalikult madalad oleksid. Surve selleks ei ole halb. Võidakse öelda, et kõik need seletused ei vääri sellepärast tähelepanu, et meil 1) olevat vähe otraostvaid majapidamisi ja 2) otri ei söödetavat loomadele sel määral, kui ma seda ette kujutan. Ma tahaksin oma väidete selgituseks tähendada, et ma ei räägi praeguse silmapilgu olukorrast välja minnes, vaid pidades silmas Eesti põllumajanduse arengu väljavaateid. Ma ei kahtle selles, et meie põllumajandus areneb karjamajapidamise suunas. Seda ei eitanud rahanduse komisjonis ka mõned Teravilja kaitseseaduse kaitsjad, kes kinnitasid, et viimasega ei taheta muuta Eesti põllumajanduse arengu suunda. (Paremalt poolt: Aga kui olud sunnivad?) Kui olud selles, siis on asi teine, aga praegusel korral ja ettenähtavalt on turuolud selles, et võitnud, tähendab, ei ole nii suuri raskusi kannatanud need põllumajapidami-

sed, kus oli esikohal karjamajapidamine, mitte aga teravilja kasvatamine.

Toon näitena kaks välisriiki — Hollandi ja Taani. Karjasaaduste hinnad on viimasel ajal langenud. Küsime, kas on Taani ja Hollandi sellega palju kaotanud? Ma julgen väita, et kuna teravilja, muu seas söödavilja hinnad enam langesid kui karjasaaduste hinnad, siis on Taani ja Hollandi karjasaaduste hindade languse osalt tasa teinud, katnud suuremast teraviljahindade langusest. Hollandi väljavedu kaotas karjasaaduste hindade languse tagajärjel 1929. a. 23 miljonit kuldna. Tähendab ta väljavedu läks rahaliselt selle võrra väikesemaks, olgugi et väljaveo kvantum suuremaks läks. Kuid kuna Hollandi tarvitab sisseveetavat söödavilja, muu seas ka otri, ja kuna sisseveetav söödavili läks odavamaks 46 miljoni kuldna ulatuses, siis ei kaotanud lõpuks Holland palju, sest selle kahju väliskaubanduses, mis ta sai karjasaaduste hinna langemisest, tegi ta tasa võiduga, mis saavutas sellest, et teraviljahinnad langesid veelgi enam.

Samasugune lugu oli ka Taaniga. Kuigi 1929. aastal loomasaaduste väljavedu seal kvantitatiivselt tõusis, siiski väljaveo rahaline suurus ei ületanud eelmise aasta väljaveo rahalist suurust, nimelt oli Taani väljavedu 1928. ja 1929. aastal rahaliselt ühel pinnal, kuid kuna Taanil oli 1929. a. võimalik teraviljasaadusi odavalt sisse vedada, kattis ka tema oma kahjud. (R. Kuris, as: Kas Teil on andmeid selle kohta, et ka otri sisse veeti?) Jah, mul on andmeid ka selle kohta. (R. Kuris, as: Kui suur protsent?) Mul ei ole käepärast täpseid väljaarvestusi, et Teile otsekohe vastata.

Need näited tõin selle tõenduseks, et põllumajanduse huvides võib teataval põllumajanduse astmel olla see, et tal oleks võimalik odavat söödavilja sisse vedada. Juhul, kui karjasaaduste hinnad langevad, ei tarvitse põllumajandusel karta kahju, kui tal on võimalik odavamalt söödavilja sisse vedada. Kas siis ka Eestis see tulevikus võimalik ei oleks? Õigemini, kas meie ei peaks tõukama Eestit, et ta oleks niisuguses olukorras. Siis ei tarvitseks meil niisuguseid elukallidust tõstvaid seadusi vastu võtta, meie põllumajandus oleks tugevam kui praegu. Praegu ripume liiga teravilja küljes.

Meie peame toetama abinõusid, mis aitavad meid analoogilisse seisukorda, nagu seda on Holland ja Taani, ja ei pea toetama neid abinõusid, mis meid sellest eemale viivad. Meie ei pea kunstlikult vee

peal hoidma neid majapidamisi, mis olenevad peamiselt teraviljakasvatamisest, ja Eesti rahvamajandusel tulevad ohvriks tuua nende majapidamiste kannatused, kus domineerib teraviljakasvatus.

Kui meil oleks odra ülejääk, siis odratoll erilist suurt mõju ei avaldaks. Käesoleval aastal paistab, et on odra ülejääk, ja võimegi konstateerida, et odratoll ei avalda mõju oma täies ulatuses, vaid avaldab mõju ainult osaliselt.

Kogusin täna ühelt suuremalt ühistegelisel põllumajanduse saadusi müüvalt ettevõttelt andmeid odra, odratangude ja kruupide hinna kohta. Selgus, et odratangude hind on tõusnud 16—17 senti pealt 23—25 senti peale kg eest. (M. Laarmann, põl: Mis ta enne oli?) Enne oli 16—17 senti kg. Minul on andmed 100 kg kohta, enne maksis 100 kg 16—17 krooni, nüüd 23—25 krooni. Ühe suurema viljaäri — veskiäri andmed lähevad vähekesse lahku minu poolt toodud andmetest sel põhjusel, et suurema angroo-äri peale ei mõju tollid nii tunduvalt. Selle suuräri andmed on järgmised: enne tolle maksis 100 kg tangu 18 krooni, nüüd aga 20 krooni. Need on angroo-hinnad.

Kruupide hinnad on järgmised nimetatud ühistegelise ettevõtte andmetel. Enne tollide maksmapanemist maksti 100 kg eest 18 krooni, nüüd aga 26 krooni. Teatud suuräri andmetel on ka kruubid tollide tagajärjel tõusnud hinnas 2—3 senti kg, ja seda niisugusel aastal, kus odrasaak oli harukordselt hea ja kus tollide mõju kuigi suur olla ei saa.

Aga meil on rohkem aastaid, kus saak on väikesem, kus tuleb otri sisse vedada osalt õllevabrikute tarvis, osalt seemneks või muuks otstarbeks, — siis annab end toll tunda terves ulatuses, siis tõstab toll odratangude ja -kruupide hinda juba rohkem, nimelt oma 7 ja $\frac{1}{3}$ krooni 100 kg-lt. Oleks meil maksuma pandud liikuv toll, mis kaotab oma maksvuse siis, kui odrahind teatud punktini tõuseb, siis oleks seisukord parem, kuid meil on maksuma pandud kindel toll, mis maksab ka kõrge ilmaturu hinna juures, ja ka siis, kui meil saak ei ole küllalt hea ja tuleb otri väljast sisse vedada.

Mis puutub tolli mõjusse, siis on ju selge, et see raha, mida odramüüjad-põllupidajad saavad, ei tule mujalt, kui tarvitajate taskust. Sellega üks osa meie rahvast, tarvitajad, peab juurde maksuma selleks, et teine väikesem osa rahvast võiks enam teenida. Kuid kas on siis ka midagi tehtud, et tarvitajate hulka kompenseerida,

seda hulka, kellest on suurem osa vaeseid inimesi, kellele mõni sent kilogrammilt tähendab väga palju.

Viimasel ajal näeme, et järjekindlalt laotakse tarvitajatele uusi koormatusi, raudteesõidu eest peab ta enam maksma, riiete, leiva, liha, rasva, tangude, kruupide ja muu ainete eest peab ta enam maksma, kuid kui meie pärime, mis on siis tehtud tema ostujõu tõstmiseks, kas on selle peale mõeldud, et ka kehvema tarvitaja seisukorda kuidagi kergemaks teha, siis meie ei näe midagi. Meie, sotsialistid, saame aru nende põllupidajate raskustest, kes otra müüvad, aga meil on rasked ühineda nende tingimustega, millega tahetakse neile vastu tulla, kuna tarvitajate ostujõu tõstmist üldse silmas ei peeta. Meie majandusepolitika on selle poolest väga ühekülgne ja meile vastuvõetmatu, et ta näeb ainult üht poolt, kuna teist poolt — töörahvast, tarvitajaid — ta üldse ei näe. See oleks nagu must muld, millele pannakse kasvama igasuguseid taimi ja puud, see peab kõik välja kannatama, aga sinna ei lisata jõutõstmiseks midagi juurde, ei kanta selle eest hoolt, et see mustmuld lahjaks ei läheks. Ükski põllumees ei tohi põldu nii harida, et ta põllult ainult võtab, aga midagi asemele ei anna. See on pankrottiminev põllumees, kes põllult ainult võtab, kuid ta jõudu ei tõsta.

Mina oletan, et odratoll, mis maksma pandi, vististi jääb meil püsima, sest üht tolli, üht kaitset kaotada, kui see maksma pandud, on harilikult palju raskem, kui seda kaitset ennast maksma panna.

Kuid ega „teraviljakaitse“ vististi sellega veel ei lõpe. Kui oder, tangud ja kruubid tehakse kallimaks, hakatakse rohkem teisi aineid tarvitama, hakatakse tarvitama näiteks riisi, sest mispärast peab tarvitaja ostma just tangu ja kruupi, kui riisi on võrdlemisi odavalt saada. Kas viimati ei tõsteta ka riisitollit? Nii pannakse veerema lumepall mäenõlvakut mööda, mille kohta ei tea öelda, kui suureks ta lõpuks läheb. (M. J u h k a m, tõer: Teie suggereerite halba mõtet.) Mis seal veel suggereerida, kui neid halbu mõtteid teostatakse juba.

Kõigil neil motiividel ei tunnusta meie seaduseelnõu vastuvõetavaks ja peame oma kohuseks tema vastu hääletada.

Majanduseminister J. Z i m e r m a n n: Lugupeetud eelkõneleja tähendas, et ei ole tahatud sugugi tarvitajale, eriti tööliskonnale vastu tulla, kuna tööliskond oleks õigustatud saama kõiki neid aineid väljastpoolt selle hinnaga, millega välisturg pakuda võib, tähendab ilma tollita. Minu eel-

kõneleja ei taha sugugi sellega rehkendada, kuipalju oder või mõni muu saadus maksma läheb põllumehele. Ta ei taha sellega sugugi arvestada, kui on tegemist põllupidajaga. Kui aga on tegemist tööstusega, siis vaatab ta selle peale hoopis teisiti. Seni on meil põhimõtteks olnud, et kui meie omamaa tellimine vabrikusaaduste peale on 10—15% kallim, kui välismaa pakkumine, siis antakse tellimine ära omamaale, et omamaa töölistele tööd muretseda. Siis ei arvestata sellega sugugi, et välismaalt odavamalt saaks, vaid öeldakse, et meie ei või seda kaupa odavamalt nõuda, kui seda oma tööstus valmistada võib. Ka põllumajanduslikkude tollide alal peame sama mõõdupuud tarvitama. Meil ei ole õigus nõuda põllupidajalt saadusi tarvitamiseks odavamalt, kui seda meie põllumajandus produtseerida suudab, siis kui põllumajandus küllalt seda kaupa produtseerib. Otra on meil niipalju olemas, et jõuame oma tarvitajaid rahuldada.

Mis puutub sisseveosse, siis on tõsi, et meie sissevedu on väike. Kuid meie oleme võrdlemisi kehv rahvas ja ei või väikest valuutahulka välja viia, siis kui meie seda oma kodumaale võime jätta. Sellepärast oleme sunnitud otra tolli alla panema. Kuid odra sissevedu ei ole tingitud sellest, et meil otra ei ole, vaid et meie kodumaa otra lihtsalt ei osteta. Tarvitajad on sarnased tingimused üles seadnud, mida meie põllupidajad täita ei suuda. Õllevabrikandid ütlevad, et Eesti odrast head õlut ei saa. Nad ütlevad otsekohe, et nad on harjunud välismaa odrast tegema linnaseid ja Eesti odrast häid linnaseid ei saa, ja sellepärast nad tahavad, et tolli ei oleks ja neil võimalik oleks otra välismaalt tuua. Ma arvan, et on palju aineid, mis välismaal paremad on kui Eestis, aga kui meil Eestis neid aineid valmistatakse, siis peame ometi Eestis valmistatud kaubaga läbi ajama. Ka tangude kohta on see maksev. Kuigi välismaa otradest valmistatud tangud on valgemad ja paremad, meie peame siiski oma majapidamises sellega läbi ajama, mis meil on. Otri on meil küllalt olemas. Toll ei saa elukallidust tõsta, iseäranis tänavu aastal. Ma ei tea neid andmeid, mis eelkõneleja ette tõi mõnelt tarvitajateühisuselt, aga alati on meil see nähtus, et enne seda, kui uued odrad tulevad müügile, vana lõikuse otradest tehtud tangud kallimad on. See on harilik nähtus, et kevadel ja suvel teravili kallim on.

Eelkõneleja tähendas sellele, missugusel viisil on maksma pandud see toll. Riigikogu komisjonis, kui arutamisel on olnud

odra tolli alla panemise küsimus, on valituse esindaja selles komisjonis selle küsimuse kõne alt ära võtnud. See on tõsi. Seda tehti mitte seepärast, et tol korral Majanduseministeeriumil ei olnud kavatsusi odratollit tõsta. Seda tuli teha lihtsalt kui taktilist sammu. Oleks seda küsimust arutatud Riigikogu komisjonis, siis oleks juba ammu enne tolli maksmahakkamist otri paiju sisse veetud. Seda oleme võinud paljudest juhtumistest tähele panna. Seepärast palusin seekord küsimuse kõne alt ära võtta, et edaspidi tollid maksma panna kiires korras Vabariigi Valitsuse otsusega. Nagu näeme tihti, võivad meil kuulujutud tollide alal väga halvasti mõjuda, ja seda juba enne, kui küsimuse kallal töötatakse. Näiteks pühapäeval on kaubandus-tööstuskoja koosolekul kaubandus-tööstuskoja üks direktoritest võimaliku leidnud olema informeerida koda nende töödega, mis Majanduseministeeriumis praegu käsil on, tollide alal. Äriühendades on aga asja kohta juba soovimata järeldusi tehtud. Majanduseministeeriumis võtsin mina uued tollitariifid arutamisele kevadel, pärast seda, kui ma Genfist tagasi tulín. Seda tööd on tehtud kogu see aeg ja kiires korras. Nüüd on töö juba lõpule jõudmas. Komisjon töötab, millest võtab osa ka kaubandus-tööstuskoja esindaja. Selle töö põhimõte on see, et saaksime tolli nomenklatuuri niisuguseks, nagu ta meile kohane. Et ainult need ained kaitstud oleksid, mida meil kaitsta on tarvis.

Teiseks põhimõtteks on see, et tooresained oleksid võimalikult tollist vabad. Peale selle, et need tarbeained, mida laialised hulgad tarvitavad, hinnas ei tõuseks, ja et vabrikusaadusi, mida meil omal tarvilikus headuses olemas, väljast sisse ei tuuaks.

Komisjoni üheks ülesandeks oli ka see, et ta sissetulekud tollidest niiviisi katsuks korraldada, et sissetulek tollidest ei tõuseks ega väheneks. Need on põhimõtted, mida ma komisjonile andsin.

Komisjon on töötanud, olgugi et sellest ei ole avalikult teada antud. Nüüd on komisjoni tööd, nagu ma juba tähendasin, seltskonda informeerinud kaubandus-tööstuskoja esindaja, ehk ma küll palusin neid andmeid veel mitte edasi anda, sest need ei ole minu poolt läbi vaadatud ja sellega ei ole see ka mitte Majanduseministeeriumi arvamine, vaid lihtne ametnikkude töötulemus. Aga meie näeme, et mitmelt poolt on neid töötulemusi Majanduseministeeriumi, isegi Vabariigi Valitsuse seisukohtadena võetud.

M. Laarmán (põl): Rkl. Oinas seadis minu arvamise järgi küsimuse väga õieti üles käesoleva seaduse arutamise juures. Tema soovitas järele kaaluda, kumb külg seal suurem on, kas tulu, mis saadakse, või kas sellega kaasaskäivad nähtused mitte suuremad ei ole kui tulu, mis sellest saadakse. Sellejuures vaatas ta küsimust sellelt seisukohalt, nimelt põllumeeste eneste seisukohalt, kes tulusaajad peavad olema. Pean tähendama, et selle kaalumise juures härra Oinas natuke või palju, kuidas seda võtta, kaaludega Kastrozza't mängis, nii et ta oma sõrmede väliduse läbi tahtis näidata, nagu põllumees ise kahju saaks, kui tema saaduse müügihind kallimaks läheb. Tema mõttekäik oli minu arusaamise järgi sellepärast vildak, et ta natuke halvasti tunneb põllumajandust. Seda näitas kõigepealt see, et ta ühe vahelhüide puhul ei teadnud õiget allikat näidata, kust piim tulevat. Kui lugu nõnda on, kui tema isegi piimaallikat ei tea näidata, mis siis veel rääkida tähtsamate küsimuste juures. See on esimene asi, millele tähendan ja millele minu rühmakaaslane härra Martinson tähelepanu juhtis, see peaks selge olema isegi vanematele Riigikogu liikmetele.

Härra Oinas tähendas kõigepealt sellele, et sellest mingit kasu põllumehele ei tulevat, kui odrad kallimaks lähevad, sest ühel jaol põllumeestel minevat oder söödaviljaks ja ühel jaol tulevat selleks otri juurdegi osta, et selleläbi produtseerida piima ja võid. Vaadake, seal see suur eksitus ongi! Niipalju kui minul teada, — ja ma arvan, et ma ka karjapidamist tunnen — ei ole veel seni kuulnud, et just otradest produtseeritakse piima ja võid. (A. Oinas, stp: Mitte ainult piima, vaid liha ka.) „Liha ka,“ selle juurde tahan minna, ega see mu kõrvust mööda pole läinud. Härra Oinas ütles peasjalikult seda, et mida vähem odra omahind, seda kasulikum on seda vilja osta ja temast produtseerida piima, võid ja liha. See tähendab, härra Oinas arvas või ja piima produtseerimist esimeses järjekorras, ja sellelt seisukohalt hinnates pean ütleva, et ta väga viltu hindas. Otri ei tarvitata üldse mitte või tarvitatakse nii vähesel määral piimakarjale, et sellest kõnet ei või olla. (Vahelhüide pahemalt poolt.) Vaadake, kui nüüd härrad Kink ja teised, kes piimakarjapidamisega lähemalt tuttavad, siin välja astuvad ja lubavad seletada, kuidas otri piimakarjale antakse, et sellest võid ja piima saada, siis meie jääme seda seletust ootama, ja ma arvan, et härra Kink ja teised

küünalt vaka all ei peaks hoidma seda uut õpetust kuulutades. Ja kui see nii kasulik on, see toob ehk tähtsa pöörde meie majanduseelus! Meil on praegu üldse kriitiline seisukord piima produtseerimise alal. Olukord ei ole niisugune, et Euroopast valguksid meile suured rahasummad, vaid vastupidi. (V a h e l h ü ü e d e d pahemalt poolt.) On õige, et tuleb, kuid see tulek on visa ja suure küsimismärgi all, sest kui piima kg maksab kõigest 5—6 marka, siis ta ei tasu ennast ära, ja ei või juttu olla sellest, et võetakse tarvitusele kallid söödavili. Kui söödavili on 120 marka puud — ma ei ole jõudnud oma kodumajapidamises veel kilogrammidega arvestada, vaid arvestan naeltega ja puudadega... (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ma usun, et ma ka kõneleda tohin puudadest, sest kodumajapidamises lehmad ja sead ei protesteerid, kui neile naeltega ja puudadega annan kartuleid ja jahu. Ja ka seadus ei keela seda, anda lehmadele ja sigadele naeltega ja puudadega toitu. Ja vaadake, kliid, mis ka tähtis loomatoit, nimelt piimakarja toit, on võrdlemisi õige odavad — 120 marka puud — aga keegi piimakarjapidaja ei julge seda osta, sest ei ole võimalik enam-vähem tagasi saada seda hinda käesoleval aastal. Kui või kg maksab üle 100 marga vähem, kui põllupidaja mullu sai, ja kui ta nüüd oma hinda tagasi ei saa, siis sel juhtumisel on täiesti ülearune seletama tulla, nagu võiks või valmistamisest suuri kasusid saada, et meie võiksimel välismaalt sisse tuua otri ja neid piimakarjale sööta. (R. Kuris, as: Kliid on 1 kroon puud.) Selles mõttes arvan, et on täiesti ülearune kartus, mida jagas härra Oinas, et meie piimakari selle all võiks midagi kaotada, kui välismaalt otri enam sisse ei tooda. Kui keegi võtaks vaevaks statistikat teha selles suhtes, siis saaks õige minimaalsed arvud, kui vähe välismaalt sissetoodud otri söödetud loomadele. Kui võtate kätte „Põllumajanduse Turu“ nr. 9, siis leiata sealt, et tänavu on nelja kuu jooksul sisse veetud 1.646 tonni otri, sellest seemneviljaks ainult 150 tonni, kuna üle 1.500 tonni on läinud teisteks otstarveteks: õllevabrikutele j. n. e. Vaadake, sinna on see koer maetud, mille üle meie vaidleme, mitte piimakari ei tarvita neid otri, mis välismaalt sisse veetakse, vaid see on üks teine „piim“, mis otradest tehakse. Selle kollase piima valmistamiseks lähevad need odrad, mis välismaalt sisse tuuakse, kuid tuleb küsida, kas see nii väga kasulik ongi meie rahvale ja rahvamajandusele, kui välismaalt veame otri sisse, et neist joo-

vastavat jooki teha? Minu arvates mitte. Kui tarvitajad tõepoolest seda kollast piima nõuavad, siis peaksid nad rahuldatud olema, kui see kollane piim on valmistatud omamaa otradest. Linnas juuakse rohkem õlut, kui maal. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Joorameid on seal siiski vähe, kui mõni üksik Jooram joob, siis on sellel väike tähendus. Ma ei hakka selle üle vaidlema, võib-olla on mõnel pool täpsemad andmed, ja kui nõnda on, siis võtan heameelega oma sõnad tagasi. Kuid õllejoojad igas rahvaklassis peaksid rahulduma sellega, kui õlu valmistatakse kodumaa otradest.

Edasi. Minnes selle juurde, nagu tähendas härra Oinas, kas kahju või kasu on suurem kui odratoll maksma pannakse, pean tähendama, et igal maal ja igas riigis loetakse seda arusaadavaks asjaks, et siseturg peab rahulduma nende ainete, mis omamaa tööstus küllaldaselt määral ja headuses valmistab. Kui omamaa tööstus valmistab aineid halvasti või liiga vähe, siis alles hakatakse neid välismaalt tooma. Siseturu kindlustamine on igal pool esimeses järjekorras omamaa tööstuse ülesanne. (B. Eilmäe, stp vahelhüüe.) Kui Teie oma seletust annate, siis vast pöörata härra Majanduseministri poole, mina kahjuks ei ole nii kõrgele jõudnud ja ei saa vastust anda selle kohta, mis härra minister ütles. (P a h e m a l t poolt: Kui väga viisakas!) Jah, mina olen ikka viisakas.

Kui lugu nõnda on, et iga riik katsub vähemalt neile saadustele, mida küllaldaselt määral valmistab oma maa, turgu kindlustada, siis peaks küll väga iseäralik olema, kui meie rahulikult pealt vaatame, kui meile suured odravoorid sisse veerevad. Otri on sisse veerenud 1927. a. 3.000 tonni ümber, see on enam kui poole miljoni krooni eest. 1928. a. on kolm korda rohkem, s. o. üle 7.000 tonni sisse toodud, mis teeb välja ligi 1½ miljonit krooni. Umbes sama palju on sisse veetud ka mineval aastal.

Võidakse öelda, et ega 130—150 miljonit senti ju suur asi ei ole. Minu arvates on aga praegusel kitsal ajajärgul ka 100—150 miljonil sendil suur tähendus meie rahvamajanduse seisukohalt vaadates, ja meie ei tohiks lubada, et need miljonid välismaale veereksid. Ja põllumajanduses arvestatakse praegusel ajal ka sentidega, kroonidest rääkimata. Põllumeestel on tulud väga kasinaks jäänud, nii et kasutatakse iga vähematki võimalust oma sissetulekut suurendada. Ei ole õige härra Oina väide, et meie põllumajanduse tu-

levik ainult karjapidamises seisab. (A. Oinas, stp: Ma ei öelnud nii.) Teie ütlesite, et meie põllumajanduse tõus tulevikus peab tingimata karjamajanduse suunas liikuma, ja seal peavad teised alad kõrvale jääma ja jäävad ka. Muidugi mõista on karjamajandus üheks alaks, mis tulevikus üheks põllumajanduse aluseks jääb, vaatamata sellele, et konjunktuur karjasaaduste turul praegu väga halb. Kuid see ei jää ainukeseks alaks, vaid põllumees peab sissetulekut saavutama niihästi ühelt kui teiselt poolt.

Härra Majanduseminister tähendas juba ühele asjaolule, millele omalt poolt tahaksin mõned sõnad juurde lisada. Kui meie riik tollid vabrikusaaduste kaitseks maksa paneb, siis leitakse see loomulik olema. Härra Oinas ühel koosolekul toonitas, ma võin teile ka kuupäeva öelda, kui tarvis, et tema tööstusesaaduste tollide vastane ei ole, tuleb ainult jälgida, et need liiga kõrged ei oleks, aga täiesti eitasite Teie põllumajanduse saaduste tolle. Ma pean tähendama, et siin on kahekordse raamatupidamisega tegemist. Kui vajab kaitset vabrikutööstus, mis ometi vähem töövõimalusi annab meie rahvale, miks ei peaks siis vajama kaitset põllutööstus, millest suurem hulk inimesi riigis end elatab praegu ja ka tulevikus elatama saab? Ei saa kahe silma vahele jätta asjaolu, et välismaalt tungib sisse odav vili, mis alla surub omamaa saaduste hinna. Ühel eelmisel koosolekul kandsin ette andmed, millest näha, et näiteks Saksamaal maksab rukis 230 kuni 250 Eesti senti, kuna selle vastu Tallinna turul maksab seesama Saksa rukis kõigest 120 kuni 130 senti. Nii et rukis on meil umbes pool odavam, kui Hamburi turul. Ei ole igatahes loomulik nähe, et välismaa kapital peale tungib, et siin alla suruda hindu ja surmata kodumaa tööstust. Seda ei või majanduslikust seisukohast välja minnes lubada, vaid valitsusevõim peab siin vahele astuma. Otradega on umbes samasugune lugu kui rukkiga. Kui võrrelda hindu välisturul, peab tunnistama, et ka otri on paisatud Tallinna turule märksa vähema hinnaga, kui nad on Hamburi või mõnel teisel välisturu börsil noteeritud. Selle vastu on valitsusevõim astunud, et ta on määranud odrale ja odraaadustele tolli, mis väheldast kaitset peavad andma meie põllumajandusele. Pean tähendama, et vaatamata sellele, et odral toll peal on, tarvitavad meie ärimed siiski põllumehe väljapääsemata seisukorda ja ostavad üles otri kuulmata odava hinnaga. Mul on tõendus selle kohta, et otri on ostetud

ja rohkem ei ole pakutud, kui 11 senti kilogramm. (A. Oinas, stp: Kunas?) Eile. Ja põllumees peab müüma, sest meie põllumees ei ole nii rikas, et ta võiks oodata ja kannatada, kuna see tollitõstmine hakkab tagajärgi andma meie turul. Aga lugu on veel kurvem, härra Oinas. Näiteks maksab meil Teravilja kaitseseadus, mille alusel rukkid kokku ostes makstakse natuke alla 20 senti kilogrammist. Aga siin oli hiljaaegu, see oli vist eile või laupäeval, ma ei või kindlasti öelda, ühes suures raudteejaamas võetud vastu rukkid, ja need rukkid, mis talumehed sinna olid toonud üle normi, võeti neilt ära 9 sendiga kilogramm. Sellest näeme, missugune turg meil on. Turg teeb hüppeid ja tarvitab põllumehe kitsikust selleks, et talt viimast välja pressida. (M. Martna, stp: See turg siin on kapitalistlik.) Ja sotsialistlik ka kaasas. Teie teate ju seda ja see vana tuttav sõna, millele härrad sotsialistid eriti kahe käega alla kirjutavad, on siin omal kohal, et vaene rikka sööt on. Ja vaadake, meil on see vaene põllumees selle rikka sööt, kus talt vili poolmuidu ära võetakse. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Kas Teil ka selle kohta statistikat on peetud, kuipalju põllumehe veel tahaks üles anda oma rukkid, mis neil siis alles peksmata olid, ja kes sellepärast ei andnud õigel ajal üles, ning kelle käest nüüd ei võeta vastu vilja. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Seda ma ei tea, et on võetud 40 puuda. Neis ringkondades, kus ma olen liikunud, on küll märgata, et tänavu oli võrdlemisi hea rukkiaasta ja õige tagasihoidlikult on rukkid müüa pakutud. (J. Teemant, põl: Härra Gustavson, Teie eksite: vähem anti üles, kui tegelikult oli. — O. Gustavson, stp: Lähme vaatama. — J. Teemant, põl: Paneme aga säärega saapad jalga ja lähme.)

Juhataja: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma palun võimaldada kõnelejale kõnelda.

M. Laarmann (põl): Kõiki neid asjaolusid arvesse võttes leian mina, et lugupeetud vastuvaidleja härra Oina väited ei olnud küllalt kaaluvad, ja põllumeeste ammused nõuded, et viljale peaks kaitsetoll peale pandama, et sellega meie põllutööstusele kaitset nõutada, nagu see otradega on sündinud, kõigiti vastuvõetavad on ja rahuldusetundega need maal on vastu võetud.

Vaheaeg kl. 18.55 min. — kl. 19.20 min.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean tähendama, et majandusepoliitilisi küsimusi ja majandusepoliitilist suunda ei või kuidagi otsustada ühekülgsest, vaid seda küsimust peab mitmekülgsest valgustama. Kahjuks on Eestis majanduseküsimusi väga ühekülgsest otsustatud. Meie maareform on nõudnud riigilt ja kodanikelt väga suuri summasid. Meie põllumehed on paigutanud maasse väga suured kapitalid. Meie riigile on põllumajanduslik suund antud, kuid kahjuks seejuures on jäetud väga tähtis küsimus otsustamata, s. o. meie põllumajanduse hinnapolitika. On arvatud, et sellest on küllalt, kui rahvas on maa kätte saanud, riik ja kodanikud on palju kapitali maasse investeerinud, ja see on kõik. Aga nüüd annavad tagajärjed end väga valusalt tunda. Meie oleme säärasesse olukorda jõudnud, et põllumajandus ei tasu ennast ära. Põllumajandus töötab kahjuga, põllumajandusse investeeritud kapital ei anna mingisuguseid protsente. Aga kui vaatame üldist rahvaarvu, siis selgub, et põllumajandusest elatab end suurem hulk meie kodanikest. Tähendab, meie majandusepoliitikal on niisugune suund antud, et inimesed, kes põllumajanduses töötavad, nende töö ei tasu ennast ära. Nüüd kus põllumajanduse töötasuvuse hindamisel, minnakse jälle äärmusesse ja hinnatakse seda ühekülgsest. Nimelt tahetakse põllumajanduse tasuvuse suunda arendada ainult karjamajapidamise sihis, kõik teised kõrvale jättes, ja tahetakse, et põllumajandus peaks üht haru pidi arenema hakkama: ainult kari ja teised kõik kõrvale. See on minu arusaamise järgi vildak majandusepoliitika ja annab end juba praegu valusalt tunda. Meie peame oma põllumajapidamist mitmekesiselt arendama. Selleks on omad põhjused. Et kuigi Eesti riik pinnalt väike, on maapinna iseloom paiguti väga lahkuminev, ühes kohas võib suure eduga karja kasvatada, ja kari ennast tasub, kuna teistes kohtades karjamajapidamine ennast ei tasu, vaid tasub ennast paremini teravilja ja kartuli kasvatus.

Kui läinud istungjärgul oli Teravilja kaitseseadus arutamisel, siis kõneldi ja toodi ette, et meil olevat väga vähe neid majapidamisi, kes rukkid müüvad ja kus teravili majapidamistes teatud osa etendab, kuigi teiselt poolt tõendati, et need andmed ei ole õiged. Nüüd näitab tegelik elu, et tõesti need andmed ei olnud õiged, sest põllupidajaid, kes teravilja müüvad ja selle müügist huvitatud, on palju rohkem. Üle 20 tuhande on neid, kes soovivad rukkid

müüa, kes üles andnud, ja kindlasti võime oletada, et 10 tuhat on neid, kes üles andmata jätsid. Selleks olid mitmesugused põhjused: esiteks oli seadus põllumeestele võõras, ei olnud küllalt tuttav, teiseks tehti väga palju kihutusetööd maal Teravilja kaitseseaduse vastu, öeldi, kui üles annate oma rukkitoodangu ja lähete müüma, siis tulumaks tõuseb, sest maksuinspektor saab teada, et niipalju rukkid müüte. Sellepärast jäi palju talumehi teravilja seaduse vastu umbusklikuks ja ei andnud rukkid üles. Kui vahelhüüdes tähendati, et meil olevat rukist põllumeeste poolt palju rohkem üles antud, kui tegelikult rukkid neil müügiks jätkub, siis ei ole see õige. (B. Eilmann, stp: Ma võin fakte tuua!) Neid fakte võite ühe või kahe juurest leida, aga ma räägin üldiselt. Vanasõna ütleb, et üks pääsuke ei too kevadet. Samuti võib tõendada, et ükski põllumees rohkem üles ei anna, kui müüa on, ja Majanduseministeeriumis kontrollitakse ülesandmise lehed läbi. Küll aga võin oletada, et rukist on tingimata rohkem müüa, kui tegelikult üles antud.

Üle minnes odratollide küsimuse juurde võib kindlasti öelda, et meil on väga palju põllumehi, kes on odramüügist huvitatud, kes otri müüa tahavad. Kuid praegu puudub meil odramüügi turg sellepärast, et väljast on palju otri sisse toodud. Kui kõneldakse, et võib ju otri karjale ära sööta, ja kari annab palju rohkem kasu, kui odramüügist saadakse, teiste sõnadega, mida madalam oleks odrahind, seda tulukam oleks see karjamajandusele, seda paremini tasuks end karjamajandus ära. Sellejuures jätavad aga kõnelejad märkimata, et kui meie odrahind madal on, kas siis oder põllumehele enesele nii odav maksma tuleb, sest töökulud, mis oder kasvatamine maksab, on kallid. Põllumehel oma põllul kasvatatud odra hind jääb selle peale vaatamata ikka kalliks, kuigi väljast odavat vilja sisse veame, mida turult madala hinnaga osta saame. Teiste sõnadega, põllumees on sunnitud oma odra karjatoitmiseks alla oma hinna ära andma.

Meil olevat hulk põllumehi, kes teravilja ostavad... (Stenogramm segane.) (P. Schütz, stp: Härra Tonkman, kas Teie ei ole ostnud?) Olen ostnud, kuid selle peale vaatamata ütlen mina, et rukkikaitse on meil hädatarvilik. (A. Oina, stp vahelhüüe.) Silmapilk, härra Oinas, pean tähendama, et loen seda majapidamist põllumajanduslikuks, kellel niipalju maad käes on, et tema võib oma tööjõu maaharimiseks ära kasutada, meie oludes umbes 15 hektaarist algades, mida

ka siin mitu korda rkl. Martna on kõnele-
nud. Meie oludes võib kindlalt seda fakti
konstateerida, et 15-tess. maasuurusel al-
gades maa, kui see hästi haritud, perekon-
na ära toidab. Kui ringi vaatame, siis sel-
gub, et harimata maahulk on suurem kui
haritud maahulk. Miks see aga nii on?
Kas maa on selleks, et seda söödis pida-
da?! Ei, selleks, et selle üles harima peab
ja et see vilja kannaks. Miks ei harita
maid üles?! Vaadake, sellepärast, et maa-
harimine praeguse olukorra juures ei tasu
ära. Selles seisab viga, et maad harimata.
Põllumeeste kogude Riigikogu rühm peab
eeskätt tarvilikuks; et majandusepolitikat
tuleb nii juhtida, et põllupidamine enese
ära tasuks. Võib kindlasti öelda, kui ole-
me niikaugale saanud, et põllupidamine
enese ära tasub, siis tingimata need lepa-
võsastikud ja sooheinamaad, mis praegu
kasutamata seisavad või vähe kasu anna-
vad, üles haritud saavad. Niikaua kui põllu-
mehe töötasuvus ei ole kindlustatud, seisa-
vad maad harimata olekus, ja ostame väl-
ismaalt leiba ja jätame oma inimesed töö-
ta. Küsime, kas see on siis see õige majaan-
dusepolitika? Kelle käest võtame viimase
rahasendi ära ja kelle kätte meie selle
anname? Kas meie ei võta seda raha kõige
väikesema põllumehe taskust, kellel 15 tes-
satiini maad, ja saadame selle raha välis-
maale, välismaa põllumehele selleks, et os-
tame temalt leiba. See on väikese mehe
naha peal liulaskmine, sest meie ei ole te-
male töötasuvust kindlustanud. (M. Mart-
na, stp vahelhüüe.) Kui Teie, härra Mart-
na, oleksite minu kõnet kuulanud, siis olek-
site nüüd sellest õige järelduse teinud.
(M. Martna, stp vahelhüüe.) Need on
eluasemekrundid. Härra Martna, ma tulen
ka selle juurde ja näitan, et ka nende huvi-
des on see, et meie põllumajanduse hinna-
politikale õige suund antaks.

Kui kõneldakse siin väikese põllumehe
elust ja öeldakse, et väikepõllumees peab
leiba ostma, ja teie, kogumehed, tahate
suurpõllumehe huvides talitada, piirate vil-
ja sissevedu ja sellega ajate väikepõllu-
mehe leiva kalliks. Siis siin on suur aru-
saamatus, siin seisab suur viga selles, et
maaharimine ei ole tasuvaks tehtud. Kui
maaharimise tasuvus on kindlustatud, siis
on väikepõllumehel kindlustatud igapäeva-
ne leib. Neil ei ole siis tarvis mujale raha
teenima minna ja seda välismaa vilja eest
välja anda.

Kui praegusi viljahindu, eriti odrahindu
vaatame, on need väga madalad, odrakas-
vatus ei tasu ennast ära. Praegu ei pa-
kuta rohkem kui 11 sendi ümber kg. (V a-

h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Vaadake,
härra Oinas, sellepärast on ka odrahind
nii madal. Teie teate väga hästi, kui
Teravilja kaitseeadus oli rahaasjanduse
komisjonis arutusel, siis kandsin isik-
likult ette ja näitasin ära — kui tahtsin ka
otri Teravilja kaitseeaduse alla viia, — kau-
banduse-tööstuseosakonna andmete järgi,
et oli juba kevadel niipalju otri sisse too-
dud, et sellest jätkub terveks aastaks.
Veskitel olid suured tagavarad. Peale selle
toodi veel palju otri, tangu ja kruupe sisse.
Kruupide hind oli sel korral odavam kui
odrade hind. Teie ütlete, et paneme Riig-
kogus täna tollid maksma, aga homme
ütlete, et hinnad ei ole üle öö tõusnud,
nii ei saa küsimust otsustada. (A. O i n a,
stp vahelhüüe.) Jah, härra Oinas, kui Teie
nüüd ütlete, et viljahinnad ei ole tõusnud...
(A. O i n a s, stp: On tõusnud.) No jah,
nüüd ütlete, et on tõusnud, siis on ju tol-
lidel oma mõju olnud.

Põllumeestel on palju vilja, eriti otri,
ja sellest jätkub tingimata oma tarbeks,
sellepärast ei tohi Eesti välismaa viljast
üle ujutatud saada, ei tohi oma inimesi
tööta jätta, sest välismaa odravili võtab
põllumehelt töövoimalused ära.

Kui praegu põllumajanduse olukorda
vaadata, siis ei ole see varemalt kunagi
nii halb olnud kui praegu. Peab ütleva
sõna tõsisel mõttes, et maa on praegu ra-
hast täiesti laged. Kui kaua võime sarna-
ses olukorras olla? Meie peame kiiresti
abinõusid otsima, peame tõsiselt selle
küsimuse ära otsustama, kuidas on võima-
lik põllumajandust hädast päästa. (M.
J u h k a m, tõer: Vaat, mis kaubanduse-
tööstusemehed räägivad!) Ma kõnelen
praegu põllumajandusest, mis kaubanduse-
tööstusemehed räägivad, seda ma ei tea.
Kuid tõesti peab ütleva, kui meie oma põl-
lumajanduse sarnasusse olukorda jätame,
milles tema praegu on, mille peale siis
lõppude-lõpuks riik end toetama peab?
Peab olema üks teatav kiht, üks kaaluv
kiht. (M. M a r t n a, stp vahelhüüe.) Här-
ra Martna, Teie eksite praegu. (M. M a r t-
n a, stp: See on Teie hüüdsõna, põlluma-
jandust peab toetama.) Sellega meie kau-
gele ei saa, kui võtame riigikassast summa
ja anname põllumajandusele abiraha. Meie
peame oma majandusepolitikat nii juhtima,
et põllutöö ennast ära tasub. Ja see ei
ole mitte toetamine, kui kindlustame põllu-
meestele töötasuvuse.

Kellelt need maksud tulevad? Riigil
peab sissetulekut olema. (P a h e m a l t
p o o l t: See on õige.)

Iga riik peab olema sellest huvitatud,

et kodanikkudel oleksid sissetulekud kindlustatud, et kodanikud suudaksid makse maksta. Meil vaatab riik nende peale, kellel rohkem raha, nagu oleks see mõni kuritegu, võetakse nendelt armuta makse. Meie ei saa niisugust majandusepolitikat toetada. (J. F u k s, as: Töölisele ei saa enam palka maksta.) No jah, ei saa.

Põllumeeste kogude rühm ei ole kunagi eitanud, et karjamajapidamine on meie põllumajanduse alus. Karjamajapidamine on tingimata üks tähtsamatest aladest meie põllumajanduses. Selle kõrval on aga ka tähtis teraviljakasvatus.

Viimasel ajal läheb karjasaaduste turg tagurpidi. Karjasaaduste hinnad langevad. Meie karjasaaduste hinnad on langenud enrekuulmata madalatele hindadele. Karjasaadusi ei ole kuhugi panna, ja piima kilogramm maksab alla 6 senti, kuidas võib siis karjamajanduse tasuvusest juttu olla. Riigikogu liikmetele on kõigile saadetud Eesti põllumajanduse statistika aastaraamat 1929. a. kohta, kus statistilised andmed näitavad, kuidas põllumajapidamisega lood on, muu hulgas ka karjamajapidamisega. Siin toon ette üksikud väljavõtted, kuipalju lehmad piima annavad ja mis kilogrammist maksatakse, kontrollühisuste andmete järgi. Aga meie teame, et need on paremad karjad, kes kontrollühisuste alla kuuluvad. Andmed näitavad, et kõige suurem toodang on Järvamaal — 2.491 kg lehma kohta; Saaremaal aga kõige väikesem — 1.768 kg; Läänemaal — 2.003 kg. Võiks näiteks öelda, et lehmad annavad keskmiselt võttes 2.250 kg piima aastas. (P a h e m a l t p o o l t: Mis see odratolli puutub?) See puutub odratolli niipalju, et Teie ütlete: söötke odrad lehmade kätte, siis saate piima, piima müüte ära ja olete rikkad inimesed. Nii siis olen täiesti odratolli küsimuse juures.

Kui piimatootmise kulud võtame, siis selgub, et keskmiselt läks 1929. aastal põllumehel enesel piima kilogramm 11,24 senti maksma. Kuulake, 11,24 senti! See oli piima omahind. 1929. a. sai aga põllupidaja keskmiselt piima eest 9,8 senti, tähendab, põllumees sai kahju iga piima kg pealt 2,16 senti, ei saanud omahinda piima eest kätte. Kõige kõrgemat hinda makseti Järvamaal piima eest — 10,7 senti kg, kõige vähem Lääne- ja Saaremaal — 8,9 senti. Kui praegused piimahinnad võtame, siis saaksime järgmised andmed: võtame võihinnaks keskmiselt 2 krooni kilogramm. Kui arvestada 10% tööstusekulusid ja rasvaprotsent 3,5, siis saab põllumees piima kg eest umbes 7,5 senti. Kui võtame 30%

tööstusekulusid, mis nii paljudes ühisustes võetakse, siis saab põllumees piima eest 5,6 senti kg. Põllumehel enesel aga läheb piima kilogramm 11,24 senti maksma, ja saab läbistikku 6 senti, tähendab, iga kilogrammi pealt peab põllumees 5 senti juurde maksma. (J. F u k s, as: Läbiaetud piima saab tagasi.) Palju selle eest saab arvata, kõige rohkem võib-olla 1 sent kg. Nii oleks see väga suur julgus siit kõnelda, et karjapidamine ainult see, mis põllumajanduse tulevikku kindlustab. Kui põllumees iga piima kilogrammi pealt 5 senti kahju saab, siis saab iga rumalam kui laps aru, et sarnases olukorras meie ei saa karjamajapidamisest seda suurt loota, et ta ainult põllumehetuluallikas oleks. (A. O i n a, stp vahelhüüe.) Kuulge, härra Oinas, ma palun, näidake põllumajanduses see koht, mis tasuks ära selle kahju, mis piima pealt praegu saadakse. Mina olen siin keskmised arvud ette toonud, neid andmeid võite statistika aastaraamatust leida. Need on ametlikud andmed, ja niikaua, kui ei ole neid ümber lükatud, jäävad nad püsima.

Kui vaatame põllutööliste tööpalku, siis selgub, et viimase 5 aasta jooksul on tööpalgad tõusnud meestel 11,3%, naistel — 15,3%. 1929. a. ja 1928. a. võrreldes on naistööliste palgad 10,4% tõusnud ja meestöölistel — 4%. Sellega on põllutööliste palgad tunduvalt tõusnud, ja tõusevad järjekindlalt edasi ja nii ruttu ei lange. (A. O i n a, stp: Aga elukallidus?) Elukallidus ei ole tõusnud.

Nii näeme, et põllumajanduse olukord karjamajapidamises ei ole mitte hiilgav, vaid koguni katastroofiline. See oli aastat 3—4 tagasi hea, kui või eest saadi üle 3 krooni kilogrammi eest, siis võis öelda, et karjamajapidamine tasub ennast ära. Aga kust võtame meie nüüd need allikad, millega kahjud kinni katame. Teie ütlete, et odratollid ei ole tarvilikud, et tuleb üle minna karjamajapidamisele, ning tuutakse näiteid Taanist ja Hollandist. Kõneldi, et Hollandi olevat teravilja sisseveost suurt kasu saanud. Meie ei saa Eesti põllumajandust Taani ega Hollandiga võrrelda. Taani on arenenud sel ajal, kus meie und sellest ei näinud. Meie ei olnud sel ajal, kui Taani arenes, oma põllumajanduse suuna äramäärarjad. Taaniga on raske võistelda. (V a h e l h ü ü e.) Arenes eriti veel sõja ajal. Kui meid tahetakse Taaniga kõrva seada, siis on see küll üks väga „tark“ õpetus, mille peab umbusuga vastu võtma. See näitab, et ei osata meie olukorrast aru saada, ei tunta meie põlluma-

janduse jõukust ja teguvõimet. (A. O i n a, stp vahelhüüe.) Millest Teie siis rääkiste? Mina olen kõnelenud seda, missugusesse olukorda meie põllumajandus niisuguse majandusepolitikaga on läinud.

Mis puutub teravilja kasvatamisesse, siis minu arusaamise järgi ei saaks kuidagi viisi teravilja kaitsevajaduse vastu kõnelda. Niisugune vastukõnelemine on meie põllumajanduse õonestamine, ja lõppude-lõpuks ei suudeta sellest olukorrast välja pääseda.

Kui härra Martna vahele tähendas ja ütles, et ta kõneleb neist inimestest, kellel kaks tiinu maad on... (M. M a r t n a, stp vahelhüüe.) Noh, ütleme siis, Teie juhtisite minu tähelepanu sellele, et neid rohkem on. Aga ma juhiksin Teie tähelepanu sellele, et kust need inimesed, kes maal elavad väikese eluasemekrundi peal, kust need inimesed siis tööd saavad? Nad peavad tingimata tööd saama põllupidajate käest, kes aga praegu hädas, siplevad võlgades. Kas niisugused põllupidajad suudavad talle vääriolist palka maksta? Selles see häda seisabki. Teie teate, et laiemaulatuslikud töösaamise võimalused vähenevad, sest metsavedu ja metsatööstus on tagurpidi läinud, millega eluasemekrundi pidajad raha teenisid. On jäänud ainult üks töökoht ja teenistus, ja see on põllutöö põllupidaja juures. Aga kui vaatame talu teenijaskonda, siis selgub, et see väheneb aasta-aastalt. Põllupidajad peavad aru, kas tuleval kevadel enam ühtki teenijat kaubelda võib. Mispärast? Sellepärast, et põllupidamine ennast ära ei tasu. Sellepärast arvan, et kui meie tahame põllutöölilistele tööd kindlustada ja nende olukorda maal parandada, ei pääse meie sellest küsimusest teisiti mööda, kui et peame kaasa aitama, et meie põllumees oma põllusaaduste eest parema hinna saaks. Meie ei saa edasi, kui ainult kõneleme ühekülgset linnaelu odavusest ja oleme sellest väga vaimustatud, kui välismaalt linnadele vilja sisse toome. Aga meie jääme seejuures lõpuks nii vaeseks, et meil puudub raha, millega odavalt vilja välismaalt sisse tuua. Rahapuudus on tingitud tööpuudusest. Tööpuudus väheneb, kui põllutöö tasuvus on kindlustatud. Sellepärast on tingimata tarvilik teravilja kaitse, mitte ainult odrale, vaid see kaitse tuleks laiendada ka teiste viljade peale. (R. K u r i s, as: Kas kaertele ka?) Kaertest ma ei kõnelenud. (J. L o o s a l u', as vahelhüüe.) Kas ta on monopol või midagi muud, sellest ei ole mina kõnelenud. Põllumeeste kogude rühm on seisukohal, et

kaitse on tarvilik, ükskõik monopol või toll, mis aga põllumehele tema töö tasuvuse kindlustab. Vastasel korral ei suuda põllumees vapustustele vastu panna, kuna välismaalt tuuakse laevatäis laevatäie järele vilja, ja meie põllumehed ei saa vilja kuskile panna. (J. L o o s a l u', as vahelhüüe.) Ma ei taha selle seaduse kohta praegu oma sõna öelda, aga võib-olla et kord ütlen.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Tonkman ja Majanduseminister härra Zimmermann on mõlemad arvustanud siit kõnetoolilt täna meie majanduslikku seisukorda ja mõlemad on tulnud ühisele otsusele, et ei arvestata põllumehega, küll aga suurtöösturiga. Niisugusel puhul tuleks kõigepealt küsida, kui härra minister veel siin oleks... (J. T e e m a n t, põl: Varju ei ole.) Varju ka ei ole. Kes siis seda majandusepolitikat meil on ajanud? Võiksimme kaugemale minna ja küsida, kes on juhtinud ja nõu andnud selle ühekülgse põllumajanduse-politika teostamiseks, millest kõneles rkl. Tonkman? Kes olid nõuandjad, kes näitasid, et tuleb esirinda nihutada karjakasvatus?

Härra Tonkman arvas tarvilikuks pöörata sotsialistide poole üleskutsega, et toetage ka teie kõiki neid seadusi, mis siin vastu võetakse põllumajanduse tõstmiseks. Viis minutit hiljem aga seesama härra Tonkman ütles ühe silmapaistva, nimelt Teravilja kaitseaduse kohta, et tema sellest seadusest ei taha kõnelda, aga kui kõneleb, siis ütleb selle kohta vägeva sõna. (K. T o n k m a n, põl: Teie ei tea, mis ma ütlen.) Teie tahate vägeva sõna öelda. (K. T o n k m a n, põl: Olge lahked, ölge, mis see tähendab.) Ega mina Armeenia mõistatusi siin ei hakka mõistatama. Ma arvan, mis rkl. Tonkman'i vägeva sõna all tuleb mõista, selle kohta on teatud praktika olemas, ja sellest kõneleb ka ajalugu. (J. H ü n e r s o n, põl: Kas Teie arvate, et see on maakeeles „artikkel“.) Seal on siis põllumajanduse tõstmine! Ja nüüd kutsute Teie meid seadusi toetama, mille kohta Teie alles kavatsete vägeva sõna öelda, mille kohta aga juba varem oleksite pidanud oma sõna ütleva. Täheleb, need seadused, mis põllumajanduse kaitseks vastu võetud, ei ole siiski läbi mõeldud ja ka mitte küllalt küpsed. Ja kui ehk mõni organism on harjunud mitteküpse ollusega, siis ei tarvitse nõuda, et kõik sellega peaksid harjuma. Ja kuidas see teraviljaseadus veel põllumeeste seedimisele mõjub, näitab tulevik. Meie oleme ennustanud, et see kuigi häid tagaärgi ei anna ja

näib, et ka seal hakatakse sellele äratundmisele jõudma, mis sellest põllumehel lõpude-lõpuks kasu on, kui ta saab puudast natuke rohkem, aga kui ta 43 puuda asemel peab selle rukki andma 40 puuda hinnaga, nii nagu on juhtunud seal, kus üle maa... (A. Tupits, põl: Korraldus on halb.) Kelle käes siis korraldus on? Tamsalu jaamas on niisugune nähtus olnud, mis võib ka mujal esile tulla. Tamsalu jaam on sellepoolest tähtis, et seal see avalikuks on tehtud. Ega kõik isamaatütred sisse ei kuku, ja ega iga viljakaalu valesti mõõtjat ei tabata, see on nüüd selge. (Majanduseminister J. Zimmernann: Kui üks sotsialist varguse pealt tabatud, siis tähendab, et...) Mis see tähendab, kolm punkti? Uus majanduslik tarkus, see tuleb kuldtähtedega protokollile panna. (Paremalt poolt: Krediit avada kulla jaoks.)

Ei ole selge neile ringkondadele, kellelt võiks seda selgust nõuda, mis tarvis teha on. Nüüd on öeldud Majanduseministri poolt, et ei taheta põllumehega arvestada, küll aga tööstusega. Olge head, pühapäeval ütlesid töösturid, nendega ei arvestata ja et arvestatakse põllumehega. Kui kõike seda meie ametliku majandusepoliitika arvustust kuulsite nende inimeste suust, keda on toetanud praegune majandusepoliitika juht, eriti just toetanud, näete, et see on eitav. (J. Teemant, põl: On liiga suured apetiivid. — Kaitseminister O. Köster: Selles pühapäevases koosolekus seisab vähe tarkust.) See on ka minu arvamine. Kuulsin seda tarkust härra Tonkman'i suust, mida väljendasid seal koosolekul härra Mauritz ja teised. Mina olen, minister Köster, selles suhtes Teiega ühel arvamisel, sellega ei tarvitse palju arvestada. Siin on ikka poolega tegemist, kes tahab rohkem saada. Ei ole aga Majanduseministril mingit õigust kõnetoolilt tulla etteheiteid tegema vähemusele, et ei taheta arvestada põllumehega ja arvestatakse tööstusega. Selle tõenduseks tõi Majanduseminister näite, et antakse töid kodumaale metallitööstuse alal ka siis, kui see kallim tuleb. Aga ega see näide ei ole kuigi õnnelik. Ei saa seda võrdlusena tarvitada. Vist neil on õigus, kes heidavad ette meie majandusepoliitika juhtidele seda, et nad ei ole selle eest küllalt hoolitsenud, et tooresmaterjali ja selle materjali, mida meie tööstus vajab, sissetoomine sünniks soodsamatel tingimustel. Näiteks metallitööstuses on ette toodud andmeid, et masinate sissetoomine kergemini

on tollitud, kui need materjalid, mida masinavabrikud siin vajavad. Seal on kõrged tollid, aga elektripostid on vabastatud tollidest. Meie näeme ka siin, et ei ole otsarbekohaselt alati talitatud. Selles majanduseparlamendis, või kuidas seda nimetatakse jutumärkides, seal tõesti öeldi ka mõned tõeterad. Ja muu seas on kahtlemata sellel referendil õigus, kes ütleb, et meil ei ole olnud õiget tollipoliitikat, vaid on olnud hüplemine siia-tänna. Ja selle kohta tuleb ikka rohkem ja rohkem näiteid.

Siin Majanduseminister kurjustas selle üle, et andmed tollide tõstmise kohta enneaegu välja läinud. Meie nägime neid andmeid nende uute tollitariifide kohta, millele härra Majanduseminister tähelepanu juhtis, ajalehtedes. Lõppu oli lisatud, et Majanduseministeerium ei poolda kõike, näiteks suhkrutolle j.n.e. Lõpuks, kes on need pooldajad, kui Majanduseministeerium neid ei poolda, kes ise neid tolle teeb? Majanduseministeerium on ainuke, kes nende küsimustega tegemist teeb. Kui meie vaatame neid tolle, siis näeme, et suhku-, kohvi-, kalossi-, lõngatolle j.n.e., neid tõstetakse. (Kaitseminister O. Köster: Majanduseminister pole seisukohta avaldanud.) Nende ainete tolle tahetakse tõsta, ja need kuuldused on tulnud enam-vähem Majanduseministeeriumist. Aga mida alandada tahetakse? Alandada tahetakse seda, mida ei tarvita põllumajandus, mida ei tarvita põllumehed ja mida ei tarvita tööline! Pasteeditolle tahetakse alandada, siis sardiinide, sigarite, paberosside, uhkusejalanõude tolle, mis hõbedaga kaetud, kalliskivide imitatsioonide, lihtsast klaasist kivide, pärlite ja muu klaaspärlite tolle ja muu niisugune praht. Lõhnaõlid muidugi ka, siid, sammet j.n.e. Need on senised ametlikud andmed, ajalehtedes on nad ilmunud ja keegi ei ole neid ümber lükanud. (K. Tonkman'i, põl vahelhüüe.) Jah, vabandage, kui Teie vaatate neid artikleid, mis ma üles lugesin, siis ei ole need pärit Prantsusemaalt. (Vahelhüüe.) Konjakist ärme siin praegu räägime, see on rohkem intiimküsimus, ja konjakit ei ole ka seal loetletud ja see ei ole ka nii väga silmatorkav aine. Tehakse nii, tehakse teisiti, ilma et mingit kava või süsteemi oleks. Ainult üks siht on, ja selle sihi ütles väga kujukalt ja väga tabavalt välja lugupeetud aruandja härra Laarman järgmiste sõnadega: vaene on rikka sööt. Vaene on rikka sööt — seda võib võtta pealkirjaks meie tänapäeva majanduse- ja

tollipolitikale. Et sellele sisu anda, vaadake, see näib olema Majanduseministeeriumi ja praeguse valitsuse esimene ülesanne. Et see juhtmõte aga oleks kasulik ja tululik põllumeestele, seda vaevalt suudetakse tõendada. Et see kasulik oleks tervele rahvale, kui selle juhtmõtte järgi käiakse seaduste ja määruste andmises, seda ometi keegi siit kõnetoolilt ei julge tõendama tulla. Ja meie, kes meie opositsioonis oleme, kes meie esindame kehveimat kihti, ei saa ometi sellele politikale kaasa tulla, vaid oleme vastu. Oleme vastu mitte sellepärast, et meie tahame näha, et tööstus ei areneks, ei tõuseks, vaid sellepärast, et kui võetakse juhtmõtteks „vae- ne on rikka sööt“, siis see juhtmõte ei tõsta tööstust ega paranda majandust. Need on põhjused, mis pärast meie neile üksikutele pärlitele, mis viimasel ajal meie seaduseandluse alal on esile tulnud, ja mille kohta need ringkonnad, kelle tarvis need seadused välja anti, väga umbusklikud on ja nende tagajärgedes kahtlema on hakanud, ei saa kaasa tunda. Meie tahaksime ja näeksime küll, et põllumajandus tõuseks ja et ka tööstus meil areneks, sest ilma tööstuseta ja ilma põllumajanduse tõusuta ei ole meie riigil väljavaadet.

Aga see hüplemine, see kobamine, mis nihutab ennast kui amööb, kord siit, kord teisalt — see on kahjulik.

See tollipolitika, mida meil aetakse ametlikkudest ringkondadest, on nagu seen meie majandusepolitikas. Siin on tarvis abinõusid appi võtta, mis meie majanduseelu tervendavad ja põllumajandust edasi viivad. Need juhuslikud katsed, mis nagu suitsukatteks on tehtud, ei anna sisult tõepoolest midagi. Nagu odraseadus, selle sisu ei ole mitte nii suur, kuigi tahetakse näidata, et selle läbi võidab põllumajandus palju. Selle läbi ei võida meie põllumajandus kuigi palju, vaid see on aseaine.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Rkl. Johanson teeb minu vastutavaks selle eest, mis komisjon Majanduseministeeriumis on kaalunud ja otsustanud üht või teist tolli alandada või tõsta. Tema arvab, et mina need inimesed olen määranud ja pean siis ka vastutust kandma. See on poolik töö, ja mina selle eest vastutust kanda ei saa. (L. J o h a n s o n, stp: Aga Teie juhtnöörid.) Mina olen andnud juhtnöörid ja nende eest ma vastutan, ükskõik missugused need on. Kui nüüd arvate, et minister peab vastutav olema sarnase töö eest, siis on minul üks dokument käepä-

rast, mis näitab, mis siis Majanduseministeeriumis tehti, kui teie minister seal oli, ja mille eest ta vastutav peab olema, nagu mina praegu. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Töökorralduse komisjon oli härra Oina poolt nimetatud, selle osakonna juhataja oli praegu minu juures ja luges inimeste nimed ette, kes seal olid. (V a h e l h ü ü e.) See oli administratiivselt alluv asutus Majanduseministrile, minu eelkäijale, ning see asutus otsustas tõsta peensuskrutulli 17 santiimilt 20 santiimile kg. Jalanõude tolli tõsteti 4,5 santiimilt 5,4 santiimile. Ma võiksin terve rea tolle ette lugeda, kuid toon mõned üksikud. Paberikaubatolli tõsteti 0,03 santiimilt 0,09 santiimile. Vaadake, ka varemalt on neid asju arutatud samas komisjonis, ja mina arvan, et minister ei ole vastutav. Kui teie minister ei olnud vastutav, siis ei ole seda ka mina, siin tuleks ühesugust mõddupuud tarvitada.

Siis teine asi. Teie rääkisite siidi- ja konjakitollist, kuid need ei ole minu poolt määratud. Praeguses kavas on ette nähtud tollialandus ja see on õige suur. Aga see on ainult näiliselt nii, et praegu kavatsetakse tolli alandada. See on juba enne tehtud. Endine tollimäär oli kõrge, aga Rei valitsuse ajal lepiti Prantsusemaaga kokku, et siidi ja konjaki pealt tolli alandatakse. Tollimäär on küll ette nähtud kõrge, kuid tegelikult on see toll maksev, milles Prantsusemaaga kokku lepiti. Nii et ainult meie tollitariifis on küll kõrged määrad sees, aga tegelikult käivad need ained selle tariifi alla, mis uues kavas sisse kantud. Nii et see on õieti redaktsiooniline parandus, aga otsustati juba Rei valitsuse ajal.

A O i n a s (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie rühma liige Leopold Johanson heitis Majanduseministeeriumile ette, et ministeeriumi poolt on välja töötatud ebaotstarbekohane uus tollitariif, ja tõi siin selle kohta mõned näited (J. S o o t s, põl: Kas ta on valmis?) Seda küsige härra Majanduseministrilt, mul ei ole õigust ega volitust selle kohta seletust anda. Ministri süüküsimuses pean mina isiklikult tunnustama, et minister võib ühe temale alluva ametkonna töö eest isiklikult ainult niipalju vastutav olla, kuipalju see töö vastab ministri poolt antud juhtnööridele ja kuipalju minister seda tööd on aktsepteerinud. Iga ettepaneku eest, mis ametkond teeb ministrile, ei saa loomulikult minister olla vastutav. Antud juhul,

tollitariifide suhtes, tunnustan mina ministri vastutust kirjeldatud piirides.

Tõsiasi on, et uute tollitariifide eelnõu on kujunenud sellaseks, et teda peab arvustama. Loomulikult ei saa meie iga eelnõu tähe eest vastutavaks teha Majanduseministrit. Ma saan nii aru Riigikogu liikmest Johanson'ist, et ta märkis ära eelnõu puudused, kuid ei tahtnud iga tähe eest vastutavaks teha Majanduseministrit. Nii kui ka mina ei vastuta selle eest, millised ettepanekud mulle tegi tollide asjas ametkond, eriti suhkru- ja jalanõude tollide tõstmise asjas, kuna minu poolt sellekohast juhtnööri ei olnud antud. Vastuoksa, minu poolt sai näiteks üks jalanõude valmistajate ettepanek tollide tõstmise asjas tagasi lükatud.

Mis puutub odratollidesse, (Keskelt: Siis see on pävakorras.) siis vastuvaidleja härra Laarman lasi siin, nagu alati analoogilistel juhustel, mõista, et kui keegi teine peaks rääkima põllumajandusest peale põllumeeste kogude tegelaste, siis oleks see otsekui üks kohmakas element, kes sattunud ebaõigesse kohta, klaasikauplusse, ja seal kõik purustab.

Härra Laarman rõhutas mitmel korral, et mina olevat rääkinud, et odav oder kui söödavili olevat kasulik selleks, et põllumees saaks suuremat kasu piima ja või realiseerimisel. Ma pean siin seda härra Laarman'i arvamist kõige kindlamalt tagasi tõrjuma. Ma ei nimetanud esikohal piima ja võid, vaid liha. Ma ütlesin, mida vähem on odra omahind, seda kasulikum on seda sööta loomadele, realiseerides otra turul „liha, piima ja või kujul“. Seega seadsin mina esikohale liha, mida võib igaüks näha stenogrammist. (V a h e l h ü ü e.)

Kui meie oma väiteid üles ehitame teiste sõnade pööramisele peapeale, siis ei saa meie kuigi kaugele, siis kujuneb vaielus ühiseks poleemikaks, millest pole mingit kasu. Lubage tähendada, härra Laarman, et minul ei ole mingisugust tahtmist nii edasi vaielda ja sõnadega shongleerida.

Ma pidasin tarvilikuks oma väited ette tuua ja tähendasin, et odrakaitse on kaheteraga mõök, et kõik ei ole puhas kuld, mida komisjoni liige härra Laarman ette kandis. Võib ju teatavaid väiteid tolli kasuks ette tuua, kuid need ei ole ainuõiged. Võib terve rea väiteid ette tuua, mis näitavad, et asjal on ka teine külg, ja et odratolli halbused on suuremad.

Härra Laarman tähendas veel, et mina olevat rääkinud, et odratollist tulevat „äär-

mised kahjud“ põllumajandusele. Midagi sarnast mina rääkinud ei ole. See on härra Laarman'i vaba liialdus.

Härra Laarman tähendas, et mispärast veetakse välismaalt üldse otra sisse! Lugupeetud Riigikogu liige! Sellepärast veetakse välismaalt otra sisse, et meie odratoodang on olnud suuremalt jaolt väikesem kui tarvidus. Minu arusaamise järgi meie oma põllupinnalt võime edaspidi tingimata omamaa tarviduse katta. See väike kvantum otri, mis sisse veetakse, ei ole ülepääsemata. On tarvis põllumajapidamise viljakust tõsta, siis ei ole tarvis ka otri sisse vedada. Kuid küsimus on selles, kas toll on selleks mõödapääsemata ja õige abinõu. Toll ei sule ju mitte sissevedu ainel, mida teatavatel aastatel tuleb sisse vedada, vaid teeb ainult välisvilja kallimaks. Tõsi, pikapeale, hoides siseturu hinda kõrgel, võib toll ka sisseveo sulgeda, nimelt siis, kui põllupidajad on hakanud laiemas ulatuses otri kasvatama, kuid on küsimus, kas on õige külvipinda laiendada just otrade jaoks. (J. Teemant, põl: Kust meie välisvaluutat võtame lõpude-lõpuks?) Ei saa ju öelda, et oder see kõige parem söödavili oleks. Härra Laarman on, näiteks, arvamisel, et ta seda ei ole. Teie ütlete, härra Teemant, meil on tarvis välisvaluutat, aga selles see asi seisabki, et ega meie välisvaluutat ei saa ainult sel teel, kui meie ainult takistame sissevedu, vaid ka sel teel — ja see on tähtsam —, et meie välismaale omamaa saadusi müüme ja katsume hoolt kanda, et selle eest, mida müüme, rohkem maksetaks, sel teel on õigem oma välisvaluuta ressursse parandada. Keeludega ja tõkete taotletakse ühekülgselt majandusepoliitikat. Peame ka teist külge nägema, püüdma selle poole, et saaksime enam müüa välismaale ja saaksime sellest paremat hinda. See on produktiivsem, viljakandvam, kui keelude ja püksirihma poliitika.

Härra Tonkman ütles, mina olevat arvamist avaldanud, et ainult karjapidamises on Eesti põllumajanduse tulevik. Mina ütlesin, et Eesti põllumajanduse arenemise suunaks peab jääma karjamajapidamine. Peame selles suunas edustama põllumajandust, mitte aga takistama. Loomulikult ei saa olla ainult karjamajandust ja sugugi mitte põllupidamist, sest kui põldu ei harita, millega siis karja toidetakse. On selge, et karjamajapidamise kõrval peab olema ka põlluharimine. Kuid tähtis on see, missuguses suunas põllumajandus välja arendatakse, millele asetatakse raskuspunkt selleks, et kindlusta-

da Eesti põllumajanduse tulevikku. Selleks suunaks peab jääma karjamajapidamine, mille arenemisele ei tohi takistusi teha.

Härra Majanduseminister ja ka härra Laarman seletasid, et sotsialistid ei olevat järjekindlad. Meie pooldavat tööstusetolle, kuid eitavat põllumajanduse kaitset. Kõigepealt pean seda tööstusetollide „pooldamist“ korrigeerima selles mõttes, et tööstusetollide pooldamine meie poolt on siin Riigikogus kõige tagasihoidlikum, kuid hoolimata sellest, et nõndanimetatud põllumajanduse ringkondade esindajad alatasa rõhutavad seda, et senine majandusepolitiika on olnud ühekskülgne, on kaitstud liialt tööstust, mitte aga põllumajandust, on nad just ise need, kes tegelikult kaitsevad kõrgeid tööstusetolle. Meie, sotsialistid, vaidleme neile kõrgetele tööstusetollidele vastu. Võtame näiteks riide- ja saapatollid, mis valitsus läinud aasta sügisel maksma pani. Kes on olnud nende tollide kaitsjad, kes on nende tollide seaduseelnõu aruandja olnud? See oli põllumeeste kogude rühma liige härra Laarman. Mitte sotsialistid ei ole kaitsenud neid kõrgeid tolle, vaid teie. Meie vaidleme neile vastu.

Juhataja: Rkl. Oinas, Teie kõneaug on läbi, rkl. Martinson annab oma kõneaja Teile edasi.

A. Oinas (stp): Tolle peame paratamatult tunnustama sellepärast, et Eesti ei saa tollimüüridest välja hüpata, millistega Euroopa riigid end on ümber piiranud. Meie tunnustame mõõdukaid tolle kasvatustollidena ja kui paratamatusi, silmas pidades rahvusvahelist olukorda. Kuid meie pole teinud omale tollidest kunagi mitte ebajumalat.

Mis puutub põllumajanduse kaitsesse, siis meie, sotsialistid, ja mina isiklikult ei patusta kuidagiviisi põllumajanduse vastu, kui meie ei poolda odratolle.

Kui odratoll oleks maksma pandud liikuva tollina, siis oleks võinud sellest rääkida, ja kui sealjuures valitsus oleks taotlenud teistsugust sotsiaalpolitikat ning oleks pidanud silmas ka neid kodanikke, kellel ei ole midagi peale oma viletsa varanduse, mida ei saa isegi oksjonihäämri all realiseerida.

Täna oli ühes Tallinna suuremas saalis töötatöölise koosolek. Sinna oli kogunud ligemale 1.000 inimest, kelle meeleolu oli sellane, et ükski kõnelejatest ei saanud rahulikult oma kõnet lõpetada. Inimesed olid vihased ja meeled olid sedavõrt ärevuses, et see koosolek nurjus. Kuid miks

ei lähe need härrad, kes siin räägivad vaesest põllumehest, kellel on 20 kuni 50 ha maad, töötatöölise koosolekule seletama nende põllupidajate viletsusest ja neile toetuseandmise vajadusest, et kuulge, härrad töötatöölised, makske meie jaoks kilogrammi kruupide ja tangude pealt 7 ja pool senti enam, makske meie kasuks leiva pealt 3—4 senti rohkem kui seni ja kandke meie kasuks raskusi, tooge ohvreid, sest meie oleme hädas. Meie ei teeni enam teraviltjalt endist raha. Missugune vastuvõtt oleks niisugusel kõnelusel?! Ma saan aru, põllupidajad kannatavad hindade languse all, kuid lubage, nad on siiski palju paremas seisukorras, kui need vaesed töötud inimesed, kes tulid täna pritsimaja saali, et nõu pidada, kuidas mõju avaldada Vabariigi Valitsusele, et korraldataks hädaabitoid. Need põllupidajad, kellest rääkis härra Laarman, kellel 20—50 ha maad, on siiski paremas seisukorras, kui need väikesed töölised, teenijad ja ametnikud, kes saavad 150 senti päevas palka ja kes peavad sellega oma perekonna toitma. Kas teie ei näe neid inimesi, nende hädasid ja kannatusi?! Meie näeme küllalt selgelt põllupidajate hädasid, meie oleme nõus neile vastu tulema. Kuid ärge teie (pöörab põllumeeste kogude rühma poole) pigistage kinni silmi teiste inimeste hädade peale, ärge veeretage nende peale raskusi, kellel ei ole tööd ega midagi suhu panna.

Kui teie nõus olete ka neile inimestele appi tulema, siis võime teiega kui mehed meestega rääkida ja pidada nõu, kuidas põllumajandusele appi tulla. Riik ei ole mitte selleks, et ühele osale rahvast, suuremale osale raskusi vähemuse kasuks kaela veeretada, riik on selleks, et tulla appi kõigile, kes raskustes, eeskätt aga suurele osale rahvale, kelle sissetulek on väike, kes elavad peost suhu. Viimasel ajal on neilt aga ainult võetud!

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei taha rkl. Oinaga vaidlema pikalt hakata, kuid siiski ei saa vaikides mööda minna sellest, mis rkl. Oinas väljendas. Kui rkl. Oinas kõneles, et minge töötatöölise koosolekule ja kõnelege seal, et meie tahame suure kasu saamiseks 2—3 senti kilogrammilt toiduainete hinda tõsta, et omale rikkust koguda, (A. Oina, stp vahelhüüe.) või seal seda seletada, vaadake, meie, põllumehed, oleme hädas ja, töötatöölised, tulge ja aidake meid. Ma arvan, rkl. Oinas, Teil peaks nende küsimuste kohta küll selgem pilt olema, et meie majanduslikke küsimusi

mitte nii ei otsusta ega käsita, nagu Teie praegu kõnelesite. Meie ei saa töötatöölise küsimust olematuks teha, enne kui meie majanduseelul jalgu all ei ole. Meie põllumajandus võib väga paljudele töötatööliste töö anda, aga kui meie laseme põllumajandust niisuguses olukorras edasi minna nagu praegu, siis tuleb iga aasta töötatöölisi linnadesse juurde. See majandusepolitiika nagu praegu, kus ollakse põllumajanduse hinnapolitiika vastu vaenulik, tekitab rohkem töötatöölisi. Kui rkl. Oinas arvab, et meie võime majanduslikke küsimusi lahendada, kui anname tööta inimestele niisugust tööd, nagu seda hädaabitööd on, see ei kindlusta neile tulevikus paremaid töösaamise võimalusi. (A. Oinas, stp vahelhüüe.) Tulge ja rääkige kui mees mehega, ning lahendame selle küsimuse ära. Meie ei kindlusta kuidagi töötatöölise seisukorda sellega, kui väljast leiba ostame, vaid kindlustame töösaamise võimalusi siis, kui väljast leiba mitte ei osta. Praegu on lugu maal nii, et põllumehed ei suuda põllusaaduste madalate hindade tõttu tööliste palka välja maksta ja katsuvad, et nad kuidagi aastatöölisest lahti saaksid, päevatöölisest rääkimata. Aga kui sarnane olukord edasi kestab — ma ei taha siin olla halb prohvet, kuid siiski võib öelda, et tuleval aastal maal töölisi 50% vähem tööle võetakse kui praegu —, aga inimesed peavad ometi omale kuskilt ülalpidamist teenima, ja kui neil maal see võimalus puudub, loomulikult valguvad nad linna, suurendades linnades töötatöölise arvu. Meie ei saa majanduslikke küsimusi otsustada teatava meeoleolu sünnituste abil, vaid peame neid küsimusi otsustama majanduseelu paranduse sihis, et meie selles suunas enam edasi ei lähe kui praegu.

Pea veel kord alla kriipsutama, praegu on maa rahast lage. Mis on maal sisetulekuid? Maal ei ole praegu sisetulekuid. Olin ise ühe kurva sündmuse pealt-nägijaks, kus lehm, mis umbes kaalus 10 puuda, müüdi 2.500 sendi eest maha. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Võin öelda ka selle inimese nime, kes müüs, kui see Teid, härra Johanson, huvitab. Oli teine juhus, kus laadalt tuli mees lüpsilehmaga, küsisin, kas ostsid selle, ütleb, et ei, tahtsin müüa, aga ei saanud, oleks 7.000 sendiga ära andnud, kuid ei leidnud ostjaid. (A. Laur, as: Põltsamaa laadalt sai 3.500 eest lehma küllalt osta.) Vaadake, Läänemaal pole üksi niisugused odavad hinnad, vaid seda on ka mujal.

Ka lina eest ei saa niipalju raha, kui linade valmistötamine tõepoolest maksmata

läheb; kolme ja poole saja sendiga müüakse praegu linaleisikas ära. Olge lahked, öelge, kuidas on võimalik nii odava hinnaga linu kasvatada, et kalleid tööpalku maksta võib.

Teie soovitate põllumajandust arendada karjamajapidamise suunas, kus andmed näitavad, et võihinnad alatasa langevad. (A. Oinas, stp: Loodame, et see mööda läheb.) Teie, härra Oinas, kui majanduse-teadlane, teate väga hästi, et lootus ei ole niisugune asi, mille peale võib majanduse-elus tueda. (A. Oinas, stp: Iga kriis läheb mööda.) Teie ütlete, et iga kriis läheb mööda, aga ei ole tundemärke, et see ruttu mööda läheks.

Paar sõna, kuidas saame töötatöölise küsimust lahendada. (Vahelhüüded.) Teie ütlete, et põllumajandus ei ole see koht, mis töötatöölisele tööd annab. On täiesti selge, et meil ei ole ühtki niisugust tööharu, mis suurtele hulkadele tööd annaks. Meil on üldse kõigest 1.200.000 elanikku. (Pahemalt poolt: Põllumajanduses tarvitatakse masinajõudu.) Niisugune põllumajandus, kus masinajõudu tarvitatakse, nõuab väga suurt kapitali. Praegu on vaevalt 10% talusid, kus täiel määral masinajõudu tarvitada saab. (L. Johanson, stp: Neid masinaid on nii palju, et on mõned talud pankrotti viinud.) Kuidas Teie vahelhüüet nüüd võtta? Esiteks ütlete, et põllumajanduses tuleb tarvitada masinaid, ja nüüd ütlete, et masinad on talud pankrotti viinud. Kõneleme nii, et teineteisest aru saame. (Vahelhüüded.) Teie parteikaaslane härra Oinas tõi ette, et meil 40.000 inimest on viimase viie aasta jooksul linna valgunud. (L. Johanson, stp: No vaat, see on!) Sellest ma kõnelen, et meil tuleb niisugune majanduslik suund võtta, et inimesed linnast maale läheksid, ja et maa töö end ära tasuks. Ja üks niisugune väike abinõu selleks on ka odratolli seadus. Teie ütlete, et Teravilja kaitseseadus on halb, et rukist võetakse niimoodi vastu ja maksatakse niisugust hinda, ja mis on põllumehed sellest lõpuks saanud? Põllumees on saanud seda, et mitutuhat puuda rukist on vastu võetud. (Pahemalt poolt: See oli halb seadus.) Aga mispärast teie ei aidanud seda parandada? Teie olete kõige hea asja vastu. Teie ütlete, et Teravilja kaitseseadus ei kõlba, praegu ütlete, et odratollid ei kõlba, aga öelge, mis siis õieti kõlbab. Teile ei kõlvanud viljamonopoli seadus, praegu ei kõlba odratollid. Öelge siis, mis Teile kõlbab? Mina olen kogu aja tähelepanelikult Teie kõnesid

kuulanud, aga mitte üht asjalikku joont neis ei leidu, mis meie põllumajandusele töötasuvuse suuna annaks. (L. Johnson, stp: Teie ütlete, et see on Teile peale sunnitud seadus.) Praegu ei ole see küsimus päevakorral, ma ei saa sellest kõnelda. Sellest on meie rühma kõnelejad mitu korda rääkinud. (R. Kuris, as: Täitsa õige, härra Oinas toetas väga hästi Teie rukkitolle.) Minu arusaamise järgi puudub praegu tahtmine põllumajanduse kriisist ülesaamiseks. (M. Martna, stp: Aga odratollid?) Kuulge, odratollid, see on paarisõnaline lause, aga siiski on tal põllumajanduse kohta väga suur tähtsus. Ma usun, et Teie, härra Martna, peaksite Läänemaad kaunis põhjalikult tundma, et seal on terved vallad, kes ainult otri müügiks kasvatavad. Meil pole õigust neilt kümnetuhandelt põllumeestelt, kes odra eest loodavad raha saada, nende töövaeva muidu ära võtta.

Kokkuvõttes pean tähendama, et põllumajanduse kriisi lahendamiseks on iga väike asi tähtis, mis selleks kaasa aitab, et põllumajandus omale jalad alla saaks. (Hulgalisel vahelhüüded.)

Juhataja: Ma palun Riigikogu liikmeid silmas pidada, et kõnelejalatel tuleb ennast siin registreerida.

M. Laarmann, (põl): Rkl. härra Oinas oma seletuses tähendas muu hulgas, et otrade sisseveo peapõhjus seisvat selles, et meie põllumajanduse viljakus väike olewat. (A. Oinas, stp: Ei valmistata tarvilikul määral.) Ehk nagu ta praegu tähendab, ei valmistata tarvilikul määral kaupa, mida meil tarvitatakse.

Minu arusaamise järgi on ka siin härra Oinal väike eksitus. Kui vaatame ametlike andmeid, siis leiame, et meil kasvatatakse otri küllaldaselt määral ja et meil otradest on üleproduktsoon. Seda ütlevad ka härra Pullerits'i statistika keskbuuroo andmed. Teatavasti korraldas tänava aasta Vabariigi Valitsus viljaostu, et võimaldada talupoegadele tasuta riiklikku võlga. Valitsusele anti hilise aja peale vaatamata üsna rohkel arvul otri võlgade kustutamiseks...

Meie näeme, et vaatamata praegusele olukorrale, kus kodumaa otradel puudub turg, on siiski otrade produtseerimine palju suurem, kui turg seda nõuab. Kui otrade hind on kindlustatud, siis on päris loomulik, et odra produtseerimine tõuseb. Kui vaadata odra kasvupinna suurust, siis näitab see tagasiminevat tendentsi. 1928. a.

oli odrakasvu pind vähem kui varemalt. Kuid nüüd on loota, et ühes odra kasvupinna suurenemisega ka tema saagisuurus kasvab, sest on võimalik põhjalikum harimine j.n.e. Selle väikese eksituse peale tahtsin ma tähelepanu juhtida.

Peale selle tahtsin veel faktilise märkusena tähendada, et härra Oinas püüdis asjata teha kannataja näo, nagu oleks tahtnud ma ta sõnu ümber pöörata ja nagu ei oleks tema seletanud, et odrad lähevad peaaeglikult karja toiduks.

Vastutõendusena tsiteerin osa oma eelmisest kõnest, milles härra Oina vastav vahelhüüe. „Härra Oinas tähendas kõigepealt sellele, et sellest mingit kasu põllumehele ei tulevat, kui odrad kallimaks lähevad, sest ühel jaol põllumeestel läheb oder söödaviljaks ja ühel jaol — tuleb otri juurdegi osta, et selleläbi produtseerida piima ja võid. Vaadake, seal on suur eksitus! Niipalju kui minul teada — ja ma arvan, et ma ka karjapidamist tunnen — ei ole veel seni kuulnud, et otradest produtseeritakse piima ja võid. (A. Oinas, stp: Mitte ainult piima, vaid liha ka.) „Liha ka“ juurde tahan minna, ega see pole kõrvust mööda läinud. Härra Oinas ütles peaaeglikult seda, mida vähem odra omahind, seda kasulikum on produtseerida piima, võid ja liha.“*) Härra Oinas arvas või ja piima produtseerimist esimeses järjekorras. Aga kui vaadata härra Oina stenogrammi, siis näeme, et ma tsiteerisin täiesti õieti, sest tema ütles järgmist: „Riigikogu peaks mõju avaldama, et sellaselt tollide maksmapanekut parlamendi seljataga enam ette ei tuleks. Ma märkisin juba seda tõsiasja, et otrakasvatavad ja ühtlasi otramüüvad põllupidajad odratollidest saavad kasu, kuid küsime, kas see kasu langeb kokku rahvamajanduse kasuga, kas see kasu katab rahvamajanduse kasu. Ma julgen selle peale vastata eitavalt. Kui meie tahame arendada oma karjamajapidamist, siis on aktsioomiks see tõsiasi, mida odavam söödavili, seda suurem kasu on karjasaaduste turustamisest.“**) Selle jätsite, härra Oinas, lugemata, ainult lugesite ette lause lõpu. Nii et kui Teie shongleerimist ette heidate teistele, siis peaksite ise sellest vaba olema. Klaaskatuse all olles ei peaks teisi kividega pilduma.

Lõpuks mis puutub väitesse, et mina olevat härra Oinast pidanud elevandiks, kes klaasasjade kaupluses, siis pean tähendama.

*) Kõneleja tsiteerib parandamata stenogrammi.

**) Kõneleja tsiteerib parandamata stenogrammi.

dama, et siin jällegi tegemist eksitusega, sest kuigi ma prillisid, kannan, ei olnud need suurendamise prillid, nii et ma nägin selgesti, kes mu ees seisis.

A. Oinas (stp, fakt. märk.): Aruandja härra Laarman... (Aruandja M. Laarman: Ma ei olnud aruandja seal.) rkl. Laarman, vabandust, püüdis tõendada ühe härra Pullerits'i lause varal, et meil ei olevat odra puudujääki, vaid olevat isegi odra ülejääk. Härra Laarman oleks pidanud aga avaldama selles artiklis olevaid statistilisi andmeid, kust härra Laarman ühe juhusliku lause ette luges. Artiklis, mis on avaldatud „Põllumajanduse Turus“ nr. 9, on näha, et 1925. a. oli odra sissevedu — 3.500, 1926. a. — 4.800, 1927. a. — 2.900, 1928. a. — 7.100 ja 1929. a. — 7.600 tonni. Lubage, kuhu see oder pannakse? Ega's teda lõbuasjana ei ole sisse veetud. Teda on olnud tarvis, sest ei hakata ju sisse vedama seda, mida omal küllaldaselt olemas. Loomulikult on sisseveetud oder läinud meie oma majapidamise puudujääkide katteks. Olen töötanud toitlusestatistika alal ilmasõja ajal. Ka sel ajal kogutud andmed ennesõjaaegsete aastate kohta näitasid, et ka sel ajal Eesti kubermangu veeti sisse otri. Seda

oleme näinud kogu iseseisvuse ajal, välja arvatud mõned aastad, kus oli hea viljasaak. (Vahelhüüe.) Mis puutub õllefabrikute sisseveosse, siis olen arvamisel, et see osa sissevedu on ülearune seepärast, et meie õllefabrikud võivad tegutseda ka meie oma odraga. Kuid õllefabrikud tarvitavad aastas umbes 1.300 tonni, sisse on aga veetud 3.000, 4.000—7.000 tonni. Seega ei lähe sisseveetav oder ainult härra Laarman'i „kollase piima“ valmistamiseks.

Juhataja: Kõneleja, Teie kõneag on läbi.

A. Oinas (stp): Ma tahtsin lõpuks härra Laarman'i poolt minu stenogrammist etteloetud tsitaadi kohta öelda, et see tsitaat ei lükka midagi ümber.

Seaduseelnõu võetakse vastu lugemisel. (Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: Ettepanek on, koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.06 min.

Õige.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Kinnitan.

Koosoleku juhataja (allkiri).